וְאֹתוֹ תַעֲבֹד

מצות עבודת ה' בראי החסידות

מעובד מתוך שיעוריו של הרב יצחק שפירא שליט"א

מבית עלון 'מעמקים'

לקבלת העלון
מידי שבוע
התקשרו לר' זושא
052-7152642

גליון מיוחד לכבוד י"ט כסלו

ראש השנה לחסידות

מעמקים

קובץ לי"ט כסליו מבית עלון מעמקים -
מעובד מתוך שיעורים של
הרב יצחק שפירא

יו"ל על ידי ישיבת "עוד יוסף חי"
יצהר, ד.נ. אפרים, 4483100
02-9974666 | 058-4997466
misrad@odyosefchai.org.il

לשמיעת שיעורים בקול הלשון:
073-3718149
קו עדכונים
על זמני ומיקומי השיעורים 02.313.0687

לשותפות בהפצה, הערות, הארות,
קבלת העלון במייל וכן לקבלת מאמרים
נוספים:

בטלפון - ר' זושא דויטש: 052.715.2642
במייל: shiurimshapira@gmail.com

הקדמה

הרמב"ם פותח את ספר המצוות שלו ב**יסודות התורה**, שהם הבסיס לתורה כולה. המצוות האלה ערוכות בסדר פנימי ומדורג: תחילה **אמונה בה'**, מתוכה **יחוד ה'**, דרכה מגיעים ל**אהבת ה'** ול**יראת ה'**, ואחרי כל אלה באה מצות **עבודת ה'**.

החוברת שלפנינו מביאה מבט חדש ומרענן על המצוות שעומדות בתשתית היהדות. נתמקד כאן בעיקר במצות **עבודת ה'**, אך ניגע מעט גם במצוות האחרות - שכפי שנראה, מהוות הקדמה ורקע למצה זו.

כל אחת מהמצוות האלה מתבארת אצל אדמו"ר הזקן ואדמו"ר האמצעי באופן המהוה חידוש משמעותי ביחס לתפיסה הראשונית שלנו אותן. כשאנחנו שומעים על המצוות האלה, אנחנו מציירים לעצמנו באופן טבעי מה הן אומרות ומה הן דורשות מאיתנו - אך פעמים רבות הציור הראשוני הזה הוא שחוסם אותנו מלהתקדם בהן. אדמו"ר הזקן ואדמו"ר האמצעי מגלים לנו בכל אחת מהמצוות חידוש, כדי שנוכל להרגיש שהמצוה באמת נוגעת לנו וקרובה אל חיינו, ולא דבר רחוק, חיצוני או פילוסופי.

✦ מי פה בעל הבית? שורש הטעויות

לפני שניכנס לבאר את המצוות עצמן, כדאי לשים לב לדבר מפתיע. כל מה שנראה לנו בתחילה כחידוש של תורת החסידות מתגלה, כאשר מעמיקים בו, כדבר הפשוט וההגיוני ביותר. המחשבה הראשונית שלנו אולי מרגישה טבעית ומוכרת יותר, אבל כשבוחנים אותה באמת, היא הגיונית הרבה פחות. מה שהחסידות מפרשת מתיישב בשכל הרבה יותר טוב ממה שאנחנו מספרים לעצמנו באופן טבעי.

מדוע, אם כן, אנחנו תופסים את המצוות האלה בתחילה בצורה לא נכונה? הסיבה היא שיש לנו תפיסה מעוותת של כל מערכת היחסים בינינו לבין הקב"ה. התפיסה הזו נובעת מכך שאנחנו מנסים כל הזמן להישאר **בעלי הבית** על כל מה שיש בתוכנו, אנחנו רוצים שהכל ישאר תחת השליטה שלנו. כפי שאנו רוצים להיות בעלי הבית על הכסף שלנו, כך גם בעבודת ה': איננו רוצים באמת שהקב"ה יהיה בעל הבית ושנחוש את התלות שלנו בו. לכן אנחנו מעוותים מעט את המשמעות הפשוטה של המצוות, כדי שתמיד נישאר בעמדה נוחה ויציבה, ולא נצטרך **'לצאת מהכלים'**.

עם זאת, מחירה של הנוחות הזו גבוה מאוד: התפיסות השגויות עלולות לגרום לנו, בסופו של דבר, לא רק להתרחק מהאמת ומעבודת ה' פנימית, אלא גם לסלוד מהקשר

עם ה' ומהנוכחות שלו בחיינו. אנו הופכים אותו למטרד ואת העבודה שלו לניסיון חסר תוחלת להשתנות, ומציירים את האמת הפשוטה של העולם כאוסף של השערות פילוסופיות שיש להתאמץ כדי להחזיק בהן.

נראה שמרוב פחד לאבד את הבעלות על חיינו, **הפכנו את עבודת ה' לעבודה על עצמנו ועם עצמנו. אך התוצאה היא חיים שמחים פחות, מתישים יותר, ודלים בקשר אמיתי ומחיה עם בורא עולם.** בהמשך החוברת, ובפרט בפרק היראה, נראה כיצד מתמודדים עם החשש להיתלות בה'. אך ראשית נפתח במצות העבודה.

✦ סקירה כללית

החוברת פותחת ב**פרק א** בשאלה **מהי עבודת ה'**. נראה את שני חלקי המצוה אצל הרמב"ם, המצוה הכללית ומצות התפילה, ואת החידוש של אדמו"ר הזקן: עיקר העבודה אינו המאמץ לשנות את עצמנו, אלא **העמידה מול הקב"ה כעבד**. משם נעצור ל**התבוננות בגדולת ה'**, ונבין שאין פירושה לחשוב כמה הקב"ה גדול, אלא **להסתכל על הקשר מהצד שלו**.

ב**פרק ב** נלמד את שתי המצוות הראשונות, **אמונה ויחוד**. נגלה שמצד הקב"ה אנחנו חלק ממנו, כלומר **בנים**, ואילו מצידנו אנחנו מתחילים כ**עבדים**. נראה גם שאפילו "**מחשבה קרה**", בלי שום התלהבות, היא כבר קיום של מצות העבודה.

ב**פרק ג** נשוב למצות העבודה בפועל, ב**עבודת התפילה**: להכיר בכך שהקב"ה הוא **הכתובת היחידה**, ולעמוד בפער שבין הידיעה הזו לבין המקום שבו אנחנו נמצאים.

ב**פרק ד** נגלה שיראת ה' אינה פחד שמרחיק, אלא **דריכות חיה שנולדת מהקרבה**.

ב**פרק ה** נגלה שאהבת ה' נולדת דווקא מ**הגעגוע**, מתוך התלות והמרחק.

ב**סיכום** נרכז את חידושי החסידות בכל מצוה, נראה כיצד כל טעות נבעה מהרצון להישאר בעלי הבית ונשרטט את דמותה של עבודת ה' לאור החידושים.

מוזמנים להצטרף אלינו!

השעור השבועי

השיעור השבועי של הרב יצחק שפירא

יום א | 21:30

רח' הרב צבי יהודה 18
דירה 4 - ירושלים

לקבלת עדכונים על השיעורים
התקשר ליוסף חיים 053.724.6111
או בקו העדכונים 02.313.0687

פרק א: מהי עבודת ה'?

מהי בעצם "עבודת ה'"? בפרק זה נראה את שני חלקי המצוה אצל הרמב"ם, ואת חידושו של אדמו"ר הזקן בעניין: עיקר העבודה הוא לעמוד מול הקב"ה כעבד.

כתב הרמב"ם בספר המצוות שלו (מצות עשה ה; וראה גם ספר החינוך, מצוה תלג):

> **והמצוה החמישית היא שצונו לעבדו יתעלה וכבר נכפל צווי זה** (מספר) **פעמים, אמר** (משפטים כג, כה) **"ועבדתם את ה' אלקיכם", ואמר** (ראה יג, ה) **"ואותו תעבודו", ואמר** (ואתחנן ו, יג) **"ואותו תעבוד", ואמר** (ס"פ עקב) **"ולעבדו". ואעפ"י שזה הצווי הוא גם כן מן הציוויים הכוללים כמו שביארנו בשרש הרביעי**[א]**, הנה יש בו יחוד שהוא צוה בתפילה. ולשון ספרי: "ולעבדו - זו תפילה".**

כלומר, הרמב"ם מחלק את מצות עבודת ה' לשני חלקים. החלק הראשון הוא כללי: הציווי על האדם לעבוד את ה' ולקיים את כל מצוותיו. מצד החלק הזה לבדו, הרמב"ם לא היה מונה את מצות עבודת ה' במניין תרי"ג המצוות. הסיבה לכך אינה בגלל שאין זו מצוה, אלא להפך: **זו מצוה כללית הכוללת את כל המצוות**, והרמב"ם פשוט אינו מונה מצוות כלליות במניין תרי"ג המצוות. החלק השני של מצות "עבודה" הוא המצוה **להתפלל לה'**. את החלק הזה הרמב"ם כן מונה, משום שזו אכן מצוה פרטית.

מהו היחס בין העבודה כמצוה כללית לבין המצוה הפרטית של תפילה? ולמה הן מוגדרות כסעיפים של אותה המצוה, אם במצוה הכללית אנו עושים את רצון ה' - ובתפילה אנו מביעים את רצוננו כלפי ה'?

כדי להבין מהי באמת אותה "עבודה" שהרמב"ם מדבר עליה, הן כמצוה כללית העומדת בשורש כל המצוות הן כמצוה הפרטית של התפילה, נתבונן תחילה כיצד אנחנו תופסים בדרך כלל את המושג "עבודת ה'", ומה מחדש לנו אדמו"ר הזקן בנקודה הזו.

א. זה לשון הרמב"ם שם: "השרש הרביעי - שאין ראוי למנות הציוויים הכוללים התורה כולה. הנה יבואו בתורה צוויין ואזהרות אינן בדבר רמוז אבל יכללו המצות כולם, כאילו יאמר עשה כל מה שצויתיך לעשות והזהר מכל מה שהזהרתיך ממנו, או לא תעבור דבר ממה שצויתיך בו. ואין פנים למנות הצווי הזה מצוה בפני עצמה. שהוא לא יצוה לעשות מעשה מיוחד שיהיה מצות עשה ולא יזהיר מעשות מעשה מיוחד שיהיה מצות לא תעשה".

ראשית העבודה – עצם העמידה כעבד מול האדון

נפתח בדברי אדמו"ר הזקן בפרק מא בתניא[ב]:

> **ברם צריך להיות לזכרון תמיד ראשית העבודה ועיקרה ושרשה. והוא כי אף שהיראה היא שרש לסור מרע והאהבה לועשה טוב. אף על פי כן לא די לעורר האהבה לבדה לועשה טוב, ולפחות צריך לעורר תחלה היראה הטבעית המסותרת בלב כל ישראל שלא למרוד במלך מלכי המלכים הקב"ה כנ"ל.**
>
> **שתהא בהתגלות לבו או מוחו על כל פנים דהיינו להתבונן במחשבתו על כל פנים, גדולת אין סוף ברוך הוא ומלכותו אשר היא מלכות כל עולמים עליונים ותחתונים, ואיהו ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין, וכמ"ש "הלא את השמים ואת הארץ אני מלא", ומניח העליונים ותחתונים ומייחד מלכותו על עמו ישראל בכלל ועליו בפרט, כי חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם, והוא גם הוא מקבל עליו מלכותו להיות מלך עליו ולעבדו ולעשות רצונו בכל מיני עבודת עבד. והנה ה' נצב עליו, ומלא כל הארץ כבודו, ומביט עליו ובוחן כליות ולב אם עובדו כראוי. ועל כן צריך לעבוד לפניו באימה וביראה כעומד לפני המלך, ויעמיק במחשבה זו ויאריך בה כפי יכולת השגת מוחו ומחשבתו, וכפי הפנאי שלו, לפני עסק התורה או המצוה...**
>
> **ואזי, אף אם בכל זאת לא תפול עליו אימה ופחד בהתגלות לבו מכל מקום מאחר שמקבל עליו מלכות שמים וממשיך עליו יראתו יתברך בהתגלות מחשבתו ורצונו שבמוחו, וקבלה זו היא אמיתית בלי שום ספק, שהרי היא טבע נפשות כל ישראל שלא למרוד במלך הקדוש יתברך, הרי התורה שלומד או המצוה שעושה מחמת קבלה זו ומחמת המשכת היראה שבמוחו נקראות בשם עבודה שלימה, ככל עבודת העבד לאדונו ומלכו, מה שאין כן אם לומד ומקיים המצוה באהבה לבדה כדי לדבקה בו על ידי תורתו ומצותיו אינה נקראת בשם עבודת העבד, והתורה אמרה ועבדתם את ה' אלהיכם וגו' ואותו תעבודו וגו', וכמו שאיתא בזהר [פ' בהר] כהאי תורא דיהבין עליה עול בקדמיתא בגין לאפקא מיניה טב לעלמא כו' הכי נמי אצטריך לב"נ לקבלא עליה עול מלכות שמים בקדמיתא כו' ואי האי לא אשתכח גביה לא שריא ביה קדושה כו'...**

בדרך כלל, כשאנחנו מדברים על עבודת ה', אנחנו עסוקים באופן טבעי בשאלה כיצד אנחנו משנים את עצמנו. אנחנו מסתכלים על המציאות שלנו ומציירים לעצמנו מציאות אחרת שאליה אנחנו רוצים להגיע. לאחר מכן אנחנו מנסים להרים ולתלוש את עצמנו מהמקום שבו אנחנו נמצאים, כדי לעבור לשם. התוצאה של צורת החשיבה הזו היא שהראש שלנו עסוק בעיקר באישיות שלנו, ובמאמץ התמידי להזיז את עצמנו ממקום למקום.

אבל אדמו"ר הזקן אומר לנו שלא זה מה שנדרש מאיתנו בעבודת ה'. בעבודת ה' הדבר הראשון והחשוב מכל הוא עצם הפניית תשומת הלב לנוכחות האלוקית, וליחס

ב. בפרק זה נתייחס לחלקים בקטע שנוגעים למצות העבודה. בהמשך כשנגיע למצות היראה נחזור אליו ונתבונן לאורו.

של ה' אלינו: העיקר הוא להפסיק להתעסק באישיות שלנו, ולהתחיל להיות מרוכזים בנוכחות של הקב"ה המביט עלינו, ובאופן שבו הוא מביט עלינו.

נשים לב ללשונו של אדמו"ר הזקן: על האדם להתבונן בכך שהקב"ה "מניח העליונים ותחתונים ומייחד מלכותו על עמו ישראל בכלל ועליו בפרט". מה פירוש הדבר שהקב"ה מייחד את מלכותו עלינו? הפירוש הפשוט הוא ש**מה שאנחנו עושים מעניין את הקב"ה וחשוב לו.** ומכיוון שחשוב לו מה האדם עושה, הוא "מביט עליו ובוחן כליות ולב אם עובדו כראוי". כלומר, הוא בוחן אם אנחנו נענים למה שהוא רוצה ומצפה מאיתנו. הקב"ה רוצה שנשים לב שהוא מצפה מאיתנו למשהו, ועצם תשומת הלב הזו מעמידה אותנו במקום של עבדי ה'.

כשאנחנו רוצים לעבוד את ה', אנחנו בעצם אומרים: הקב"ה מסתכל עלינו, הוא תובע מאיתנו, הוא רוצה מאיתנו משהו. אנחנו מעמידים את עצמנו תחת העיניים שלו, תחת התביעה שהוא תובע מאיתנו. אנחנו מעמידים את עצמנו מול הקב"ה במקום שבו מערכת היחסים בינינו היא של עבדים ואדון, והוא זה שתובע מאיתנו.

עלינו לעמוד מול הקב"ה כמו שעבד עומד מול אדונו, ולומר: "אני עבד". **עבד יכול למרוד באדונו, והוא יכול גם להיות כנוע לו. הוא יכול להשלים עם מערכת היחסים הזו, והוא יכול גם לא להשלים איתה. אבל מבחינתו זו המציאות הפשוטה: הוא עבד.** בכך אנחנו רוצים להיות מרוכזים, **וכשאנחנו מרוכזים בכך אנחנו כבר מקיימים מצוה.**

לסיכום: כשאנחנו באים לקיים את מצות עבודת ה', עלינו לדעת שעיקר המצוה הוא לשים לב לכך שאנחנו מעמידים את עצמנו בעמדה הזו. הקב"ה מתייחס אלינו כאדון התובע שנעשה את רצונו "בכל מיני עבודת עבד", ואנחנו מתייחסים אליו כעבדים המוכנים שיתבעו מהם כל מה שצריך.

◆ להתחיל מהעיקר

אם איננו מרוכזים בנקודה הזו, כפי שאדמו"ר הזקן רוצה למקד אותנו, בדרך כלל אנחנו הופכים את היוצרות:

אנחנו אמנם חושבים כך ומסכימים עם הנחות היסוד הללו, אבל מתייחסים אליהן כדבר מובן מאליו. העמידה שלנו כעבדים הופכת למעין הנחת עבודה שתפקידה רק להניע אותנו, ומאותו רגע אנחנו חוזרים להתאמץ להזיז את עצמנו. כך יוצא שפעמים רבות, כשאדם אומר "עבודת ה'", הוא מתכוון בעיקר לתחושת הריכוז והמאמץ שלו. הוא אינו חושב שדווקא העמידה שלו מול רצון ה' היא שנקראת "עבודת ה'"[ג].

ג. ניתן לכך דוגמה פשוטה: כשאנחנו באים להתפלל, לנגן ניגון, או כשאנחנו רוצים שתהיה אווירה של קדושה - התפיסה הראשונית שלנו היא שהעיקר הוא המאמץ וההתלהבות שלנו מהקשר לדברים שבקדושה. אנחנו מנסים להגדיל את הרגש והחיות שלנו, וכשאנחנו מנגנים ניגון, פעמים רבות אנחנו נתונים במחשבה שהניגון יימשך ושהאווירה תישמר. אנחנו נתונים בעיקר בשאלה איך אנחנו מממשים את הציור שיש לנו בראש, ואיך ניראה אם הקשר עם הקב"ה יסחוף אותנו. במצב כזה אנחנו לא באמת נמצאים בקשר עם הקב"ה ולא חושבים עליו, אלא עסוקים בעצמנו ובציור שיש בתוכנו.

כשאנחנו מרוכזים רק בעצמנו ובניסיון להתרומם, עלול להיווצר מצב עגום שבו אנחנו ה'גברא' (הנושא והמרכז), ואילו הקב"ה הופך כביכול ל'חפצא' (אובייקט) שנועד לשרת אותנו, כאילו השתמשנו באלוקות כדי לרפא את הנפש שלנו וליצור לעצמנו ריגוש נעים.

אך מדברי אדמו"ר הזקן על העמידה לפני המלך שהיא "ראשית העבודה ועיקרה ושרשה" עולה משהו אחר: כאשר אנחנו מרוכזים בעצמנו ובניסיון להזיז את עצמנו, אנחנו מחלישים את עיקר המצוה לטובת דבר שטפל אליה. המאמץ להזיז את עצמנו הוא דבר טפל, פרט בתוך המצוה הכללית. עיקר המצוה הוא להיות מרוכזים בעצם העובדה שאנחנו כעת עבדים העומדים מול האדון: במה שהקב"ה מצפה מאיתנו במצוות, ובכך שאנחנו תלויים בו בתפילה.

✦ חזרה לרמב"ם: מה העבודה שבתפילה?

מתוך ההבנה הזו בדברי אדמו"ר הזקן נוכל לחזור כעת לשני חלקי מצות עבודת ה' שראינו בדברי הרמב"ם בפתח הדברים, ולראות כיצד שניהם מתבארים מתוך נקודה פנימית אחת:

מצד הכלליות של המצוה, מצות עבודת ה' היא השורש לכל המצוות האחרות. כאשר אדם מקיים מצוה מתוך קבלת עול, הוא מקיים, מלבד המצוה הפרטית, גם את מצות עבודת ה', כלשון התניא: "הרי התורה שלומד או המצוה שעושה מחמת קבלה זו, ומחמת המשכת היראה שבמוחו, נקראות בשם עבודה שלימה ככל עבודת העבד לאדונו ומלכו". גם הפסוקים "ועבדתם את ה' אלקיכם" ו"ואֹתו תעבֹדו" עוסקים בעיקר במצוות: הם באים ללמד שעל האדם לקיים מצוות מתוך עמידה מול רצון ה', ומתוך תשומת לב לכך שעליו לעשות את מה שה' רוצה ממנו.

בשונה מכל זה, הפסוק "ולעבדו בכל לבבכם", שעליו אמרו חכמינו "איזוהי עבודה שבלב - זו תפילה", בא ללמד שעל האדם להעמיד את עצמו לפני ה' כעבד שאין לו משלו כלום, וכל מה שהוא רוצה, עליו לבקש. לכן התפילה היא סעיף של מצות העבודה - מפני שמצות העבודה היא חוויית התלות בה', וההתמסרות לכך שרצונו הוא הקובע עבורי, והתפילה היא עמידה לפני ה' כעבד שאין לו משלו כלום, וכל מה שהוא צריך עליו לבקש[ד].

למה אנחנו בורחים לשם, במקום לעמוד פשוט כעבדים שמקשיבים למה שהקב"ה מצפה מהם? מצד אחד, כי אנחנו נהנים לחשוב שהתאמצנו ושיש לנו חיות אישית משלנו, ולא כל כך נעים לנו לחשוב שאנחנו פשוט עבדים שאומרים להם מה לעשות. ומצד שני, כי לא נעים לנו לעמוד במקום שבו אנחנו רואים שהקב"ה מצפה מאיתנו למשהו ואנחנו לא כל כך עומדים בציפיות שלו. לכן אנחנו מעדיפים להשאיר את מה שהקב"ה רוצה אי-שם בשמיים, ובמקום לעמוד מולו - לעמוד מול הציור של עצמנו ולנסות להתקדם אליו.

ד. בלשון השגורה כיום, הביטוי 'לעבוד מכל הלב' מתייחס בדרך כלל לעבודת ה' מתוך אהבה וקשר, אבל כאן מוסבר שהביטוי "לעבדו בכל לבבכם" מתייחס, כפשט הלשון, לעבודת עבד, שתלוי באדונו ומלכו.

הביטוי 'לבב' כולל גם את הרצונות הטבעיים של האדם, וכמו שאומרים חכמינו (משנה ברכות ט, ה): "בכל לבבך - בשני יצריך". וכפי שמוסבר בתניא פרק מט: "דהיינו לעמוד נגד כל מונע מאהבת ה', ו'לבבך' הן האשה וילדיה, שלבבו של אדם קשורה בהן בטבעו". הרצונות הטבעיים הם הרצונות שהאדם נוטה להימשך אחריהם באופן טבעי גם אם ה' אינו רוצה אותם, והעבודה בתפילה היא לרצות את הרצונות הטבעיים הללו רק אם ה' רוצה אותם. וראה על כך באריכות בספרנו 'נהלך ברגש' (עמ' 21 ואילך), שבאופן פשוט הרצון הטבעי של האדם הוא רצון אינטרסנטי, וכך נראות גם כל מערכות החיים של האדם כמו משפחה וכדומה, והיהודי אינו רוצה שהרצון שלו יהיה רצון של אינטרס.

אם כן, פירוש הפסוק "ולעבדו בכל לבבכם" הוא שהאדם צריך לשעבד גם את הרצונות הפשוטים שלו לרצון ה', ולהתנהג עם הרצונות הפשוטים שלו כמו שעבד מתנהג עם הרצונות הפשוטים שלו. עבד לא עושה שום דבר בלי לשאול קודם את אדונו: כאשר הוא רוצה לאכול הוא קודם מבקש מאדונו, וכך כאשר הוא רוצה לשתות, כי אין לו משלו כלום. כך גם אנחנו בתפילה מבקשים רשות על כל הרצונות הפשוטים שלנו. על האדם לשים לב שהוא עבד, כלומר שאין לו משלו כלום, וכל דבר שהוא רוצה עליו לבקש מה', וכמו שאנו אומרים בתפילת ראש השנה: "ואם כעבדים - עינינו לך תלויות עד שתחננו...".

סיכום: בפרק זה ראינו שהרמב"ם מחלק את מצות עבודת ה' לשני חלקים. האחד הוא מצוה כללית, שהיא השורש לכל המצוות, והשני הוא מצוה פרטית, מצות התפילה. הטעות הטבעית שלנו היא לחשוב שעבודת ה' פירושה מאמץ מתמיד לשנות את עצמנו ולהתעלות. כך אנחנו נשארים עסוקים בעיקר בעצמנו, והעמידה מול ה' הופכת לדבר מובן מאליו שתפקידו רק להניע אותנו. אבל לפי אדמו"ר הזקן, עיקר העבודה הוא עצם תשומת הלב לכך שהקב"ה מביט עלינו ותובע מאיתנו, והנכונות לעמוד מולו כעבד מול אדונו. המאמץ להשתנות הוא טפל, והעמידה עצמה היא המצוה. מכאן מתבארים גם שני החלקים שברמב"ם: כל מצוה שנעשית מתוך עמידה כזו היא "עבודה שלימה", והתפילה היא עמידה לפני ה' כעבד שאין לו משלו כלום וכל מה שהוא צריך עליו לבקש.

עצירה להתבוננות: להסתכל על הקשר מהצד של ה'

כפי שראינו קודם בדברי אדמו"ר הזקן בתניא, כדי לקיים את המצוה הזו כראוי, ולהיות "מקבל עליו מלכותו להיות מלך עליו, ולעבדו ולעשות רצונו בכל מיני עבודת עבד", צריך "להתבונן במחשבתו על כל פנים, גדולת אין סוף ברוך הוא ומלכותו, אשר היא מלכות כל עולמים עליונים ותחתונים, ואיהו ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין... ומניח העליונים ותחתונים ומייחד מלכותו על עמו ישראל בכלל ועליו בפרט, כי חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם".

כאן נשאלת שאלה: מדוע אנחנו צריכים התבוננות עמוקה כל כך כדי לקבל על עצמנו קבלה פשוטה כל כך?

אדמו"ר הזקן חוזר שוב ושוב בספר התניא על ההדרכה "להתבונן בגדולת ה'". בדרך כלל, כשאנחנו שומעים את המילים האלה, נדמה לנו שהכוונה היא פשוט לחשוב כמה הקב"ה גדול. אבל כשאנחנו מנסים לחבר את המחשבה הזו לתוצאה שאדמו"ר הזקן מדבר עליה, הדברים אינם מתחברים. הוא כותב שההתבוננות בגדולת ה' אמורה לעורר בנו מיד אהבה עצומה או יראה גדולה. אבל הקשר הזה אינו מובן מאליו. **לא רק שבפועל המחשבה הזו לא תמיד מעוררת בנו אהבה ויראה, אלא שגם קשה להבין מדוע היא אמורה להוליד אותן בכלל.**

אם המטרה היא להוליד בנו אהבה ויראה, אפשר היה לבקש מאיתנו להתבונן בדברים אחרים, קרובים ומובנים הרבה יותר. לדוגמה, אם נתבונן בכך שהקב"ה מלא רחמים וטוב אלינו, הרבה יותר קל להבין איך זה גורם לנו לאהוב אותו. מדוע, אם כן, ההדרכה היא דווקא "להתבונן בגדולת ה'"?

יש כאן נקודה מהותית נוספת. בדרך כלל, כשאנחנו מדברים על עבודת ה', אנחנו רגילים לחשוב שכדי להתקדם צריך לעורר בלב מידה מסוימת: לקחת משהו בתוך האישיות שלנו, לפתח אותו, וכך להתרומם מהמקום שבו היינו קודם. אבל כאן אדמו"ר הזקן מציע כיוון אחר לגמרי. **הוא אינו מבקש מאיתנו לנסות להרים את עצמנו או לייצר בתוכנו מידה מסוימת, אלא פשוט להפנות את המחשבה:** לחשוב על גדולת ה'.

אם כן, יש כאן שני פרטים מפתיעים שמעוררים שתי שאלות:

א) מדוע דווקא "גדולת ה'"?

ב) מדוע במקום לתבוע מאיתנו מאמץ להתעלות, אדמו"ר הזקן אומר לנו 'קודם כל תחשבו'?

✦ הפער המובנה בינינו

כדי להבין זאת, נתבונן תחילה כיצד פועלת מערכת יחסים בין אדם לחברו.

כשאנחנו משוחחים עם אדם אחר, איננו מדברים אליו כמו אל קיר. באופן המוחשי ביותר אנחנו מביטים בפניו ובתגובותיו. וגם כשאיננו רואים אותו ממש, אנחנו יודעים פחות או יותר עם מי אנחנו מדברים ואיך הוא תופס אותנו, ולכן אנחנו משערים את תגובותיו. כל הזמן אנחנו בודקים אם הוא איתנו ומקשיב. אם אנחנו רואים או מרגישים שהוא איתנו, אנחנו ממשיכים. ואם אנחנו מבחינים שלא, אנחנו מבינים שצריך לחשוב מחדש, ואולי לשנות את נושא השיחה או את כיוונה. כך מתנהלת שיחה: תוך כדי הדברים אנחנו מנסים לגשר על פערים בהבנה, לדעת היכן עומד כל צד, וכך להתקדם יחד.

אבל בעבודת ה', מול מי בעצם אנחנו עומדים? לכאורה אין מולנו מישהו מוחשי, שהרי "לית מחשבה תפיסא ביה כלל". אולי מבחינה פילוסופית אנחנו מבינים שיש בורא, אבל בחוויה הפשוטה והמעשית, עם מי אנחנו עובדים? **מעולם לא נפגשנו איתו. גם הרב שלנו לא נפגש איתו, וגם הרב של הרב שלנו. ואפילו אם נלך עד הנביאים ועד משה רבנו, גם הם עצמם אומרים ש"לית מחשבה תפיסא ביה". אז עם מי אנחנו מדברים בכלל? מול מי אנחנו מְתַקְשרים?**

כאן נכנסת ההתבוננות בגדולת ה'. אומר אדמו"ר הזקן שיש הבדל עצום, פער מובנה, בין האופן שבו אנחנו מסתכלים על מערכת היחסים הזו לבין האופן שבו הקב"ה מסתכל עליה. כשאנחנו חושבים על הקב"ה, אנחנו מרגישים שיש אותנו ויש אותו, כשתי ישויות נפרדות. אנחנו תופסים אותו בדיוק כמו שאנחנו תופסים כל אדם אחר, כאילו לכל אחד מאיתנו מציאות עצמאית משלו.

אבל להתבונן בגדולת ה' פירושו לשים לב למשהו ששובר את ההסתכלות הזו לגמרי. המושג "גדולת ה'" בחסידות עניינו התפשטותו של הקב"ה. הקב"ה מתפשט, אומר מי הוא ומגלה את עצמו, וכל המציאות אינה אלא הגילוי הזה, ואנחנו ממש חלק ממנו. לכן, **כשהקב"ה מסתכל עלינו, מבחינתו יש רק אותו, וגם אותנו הוא רואה כחלק בלתי נפרד ממנו.** הקב"ה רצה שהפער הזה יהיה קיים - שכשאנחנו מסתכלים עליו נרגיש שאנחנו שניים, וכשהוא מסתכל עלינו הוא יראה אותנו כחלק ממנו.

זו התשובה לשאלה הראשונה: ההתבוננות בגדולת ה' אינה מחשבה על כמה הקב"ה גדול, אלא הסתכלות על הקשר מהצד שלו[ה].

ה. מצד אחד, כאשר קוראים או שומעים את הביטוי 'להתבונן בגדולת ה'', הנטיה הראשונית היא לחשוב על הפער שבין ה' לאדם; ה' הוא גדול והאדם הוא קטן ואפסי, ולכן על האדם לעבוד את ה'. כיוון חשיבה כזה מעורר בלב תחושה של יראה. מצד שני, בחסידות הביטוי 'גדולת ה'' הוא ביטוי שמכוון לספירת החסד שהיא אהבה (ראה שער היחוד והאמונה פרק ד ובספרנו 'זה השער' שם), ולא לספירת הגבורה שהיא יראה. ממילא נשאלת השאלה: האם התבוננות בגדולת ה' היא התבוננות בכך שה' הוא גדול וממילא רחוק, או התבוננות בקרבת ה' לאדם, ובחסד שה' עושה עם האדם?

היכולת שלנו לעמוד מולו, לגשר על הפער ולקיים תקשורת אמיתית, שבה נוכל לדבר איתו והוא כביכול ידבר איתנו, נוצרת דווקא כשאנחנו מציבים לנגד עינינו את ההתבוננות הזו: את הפער העמוק שבין ההסתכלות שלנו לבין ההסתכלות שלו. ואכן, הרמב"ם סידר את מצות "עבודת ה'" אחרי מצוות האמונה בה', יחוד ה', אהבת ה' ויראת ה' - עליהן נלמד בפרקים הבאים.

התשובה לכך היא שהחסד של ה' בא לידי ביטוי בכך שהוא אוהב את האדם ורוצה להיות איתו בקשר. כפי שנכתב למעלה, בקשר בין שניים כל אחד צריך להסתכל על הקשר מזווית הראיה של השני. ממילא, אם האדם בקשר עם ה', עליו לראות איך ה' מתייחס אליו, ואיך ה' מסתכל עליו, ומצד ה' כל העולם הוא חלק ממנו.

חסד נעשה בין שניים; מי שיש לו נותן למי שאין לו וכדומה. אבל בקשר עם ה', לא מדובר על שניים קיימים שהאחד עושה חסד עם השני, אלא היחס של ה' לאדם הוא הגורם לכך שהאדם יהיה קיים. לכן אי אפשר לומר 'להתבונן בחסד ה'', שכן כך האדם לא יבין איך ה' מתייחס אליו. כאשר האדם מנסה להבין איך ה' מתייחס אליו, הוא מתבונן בכך שמצד ה' העולם בכלל והאדם בפרט הם חלק מה', וזה נקרא 'גדולת ה''.

למה זה נקרא 'גדולת ה''? **גדולה פירושה התפשטות. כאשר אומרים על מלך שהוא גדול, מתכוונים לומר שהוא מתפשט על מדינות רבות ומולך עליהן**. בשער היחוד והאמונה מסביר אדמו"ר הזקן שמידת הגדולה של הקדוש ברוך הוא, היא התפשטות החיות: "ופירוש 'הגדול' היא מדת חסד והתפשטות החיות בכל העולמות וברואים לאין קץ ותכלית, להיות ברואים מאין ליש וקיימים בחסד חנם".

אדמו"ר הזקן מאריך להסביר שם, שכיוון שכל הברואים מתהווים ממידת גדולתו של ה', כלומר מהתפשטות החיות, לכן הם חלק מה', שהרי אין להם קיום מצד עצמם. לכן התבוננות במידת הגדולה היא התבוננות בכך שמצד ה' כל הנבראים הם חלק ממנו.

[אלא שיש הבדל בין גדולה של מלך בשר ודם לגדולת ה'. מלך בשר ודם שהמלכות שלו מתפשטת, היה בתחילה מלך קטן, שמלך על ממלכה קטנה, ולאחר מכן המלכות שלו התפשטה על ממלכה גדולה יותר, והוא נעשה מלך גדול. לעומת זאת אצל ה' זה לא כך. אצל ה' מה שהוא נקרא גדול לאחר שהוא ברא את האדם, אין הכוונה שקודם הוא היה נקרא 'קטן' חס ושלום. הכוונה היא שלמרות שה' לא צריך 'לא להם ולא לאחד מהם' כפי שכתוב בפנים בשם הרמב"ם, הוא החליט גם להתקרא גדול, ולשם כך ברא את האדם.

כך מסביר אדמו"ר הזקן את דברי חכמינו "במקום שאתה מוצא גדולתו שם אתה מוצא ענותנותו" - מה שה' גדול זה השפלה בשבילו (ראה לדוגמה תורה אור טז, א ובריבוי מקומות). מרוב שה' אוהב את האדם הוא עוזב את המקום שבו הוא לא זקוק לשום דבר ולאף אחד, ויורד למקום שבו הוא נמצא בקשר עם אדם שהוא ברא כחלק ממנו, ובכך הוא נקרא גדול]

אם כן, התבוננות בגדולת ה' מעוררת אצל האדם גם אהבה וגם יראה; האדם מתבונן גם בכך שהוא בטל, וזה מעורר יראה, וגם בכך שה' מאוד רוצה בו, וזה מעורר אהבה.

פרק ב: אמונה בה' ויחוד ה'

בפרק א ראינו שעיקר עבודת ה' הוא לעמוד מול הקב"ה כעבד מול אדונו. אבל כדי לעמוד מול מישהו צריך לדעת מול מי עומדים, ואיך הוא מצידו רואה את הקשר. בפרק זה נתבונן בשתי המצוות הראשונות, האמונה והיחוד, ונראה שהן מלמדות אותנו איך הקשר נראה מצידו של הקב"ה: מצידו אנחנו חלק ממנו, בנים. ומכאן השאלה שתלווה אותנו בפרק: אם מצידו של הקב"ה אנחנו חלק ממנו, איך מתיישבת עם זה העמידה שלנו מולו כעבדים?

מתוך ההתבוננות בגדולת ה', ניגש לברר את מצות האמונה: אנחנו רגילים לחשוב שאמונה בה' פירושה להניח שה' קיים במציאות. אך במצות האמונה, הפותחת את ספר משנה תורה, מצות האמונה והידיעה שיש מצוי ראשון, הרמב"ם מעמיד אותנו מול נקודת המבט של הקב"ה על המציאות. וזה לשונו (הלכות יסודי התורה א, א):

> **יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון, והוא ממציא כל נמצא, וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמתת המצאו. ואם יעלה על הדעת שהוא אינו מצוי - אין דבר אחר יכול להמצאות. ואם יעלה על הדעת שאין כל הנמצאים מלבדו מצויים - הוא לבדו יהיה מצוי, ולא יבטל הוא לבטולם. שכל הנמצאים צריכין לו, והוא ברוך הוא אינו צריך להם ולא לאחד מהם.**

'נברא' הוא מציאות שנוצרה ממציאות אחרת שקדמה לה, והוא זקוק למציאות שמחוצה לו כדי להתקיים. לעומת זאת ה', הבורא, 'מציאותו מעצמו': הוא לא נברא ממציאות אחרת שקדמה לו, חס ושלום, והוא אינו זקוק לשום דבר ולאף אחד. עם זאת, למרות שה' "אינו צריך להם ולא לאחד מהם", כלשון הרמב"ם, הוא מחיה ומהווה את הבריאה כולה באהבתו אותנו.

◆ להאמין בהתהוות, להאמין באהבה

כפי שמבואר בתניא (שער היחוד והאמונה, פרק ב), בריאת העולם אינה דומה ליצירת כלי. לאחר שאומן יצר כלי, הכלי קיים בלי קשר לאומן, והאומן חי את חייו בלי קשר לכלי שיצר. הבריאה, לעומת זאת, אינה קיימת מצד עצמה. כל קיומה תלוי בבחירה של ה' בכל רגע: ה' מהווה את העולם כולו מאין ליש כל הזמן, ואם יסיח את דעתו, כביכול, מהבריאה לרגע אחד, כל הבריאה תחזור להיות כלולה במקורה. לכן האמונה בה' אין פירושה שהעולם קיים וגם ה' קיים בו, ואנחנו יוצרים איתו קשר משום ששנינו נמצאים בעולם. **אמונה בה' פירושה שאנחנו מודעים לכך שכל הקיום שלנו הוא מבחירה של ה'.**

אך מעבר להבנת התלות שלנו בה', מובן מכך עד כמה הוא גם אוהב אותנו ודואג לנו. לשם המחשה: אם אחד מבני זוג מכין לשני ארוחה חמה ושתייה, השני מרגיש נאהב ומוערך. ומה ירגיש מי שבן הזוג לא רק מכין לו את האוכל, אלא גם עומד ומחזיק לו את הצלחת או את השולחן, כדי שיהיה לו היכן לאכול? עלינו לחשוב שה' לא רק מחזיק לנו את השולחן שעליו אנחנו אוכלים, אלא גם מהווה את השולחן ואת האוכל, ואין שום דבר שקיים בזכות עצמו. איננו יכולים לתפוס זאת כל הזמן, כי כך לא נוכל לחיות. אבל **מדי פעם עלינו להקדיש זמן למחשבה על כך, כדי לשים לב שה' מחיה אותנו, ואיננו חיים בזכות עצמנו.**

בין בני זוג כל אחד חש שהרבה דברים שיש לו הם בזכות בן הזוג. יש לו אושר בחיים בזכות בן הזוג, ויש לו לאן לבוא בסוף היום בזכות בן הזוג וכדומה. ככל שהאדם יותר שם לב כמה דברים טובים יש לו בזכות בן הזוג, כך הוא יותר מכיר תודה, ויותר נהנה להיות בקשר ולהיות מחויב לקשר. על האדם לחשוב על כך שביחס לה' **כל** הדברים שיש לו הם בזכות ה'. אין לאדם שום דבר שקיים בזכות עצמו, כולל החיים שלו, אלא הכל מתנה מה', שמחיה אותו ומהווה אותו מאין ליש באופן תמידי[ו].

✦ מצות יחוד ה' – "שמע ישראל": לדעת איך הקב"ה רואה אותנו

מכאן אנחנו מגיעים אל המצוה הבאה שמונה הרמב"ם: מצות יחוד ה', הצמודה בתורה למצות אהבת ה'. הקב"ה ציווה אותנו להיות איתו בקשר, כפי שכתוב: "וְאָהַבְתָּ אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ" (דברים ו, ה). אבל כאמור, כדי שיהיה קשר עלינו לחשוב תחילה על צורת ההסתכלות של הקב"ה עלינו. לכן לפני הפסוק של מצות האהבה בא הפסוק של מצות יחוד ה': "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד" (דברים ו, ד).

גם במצות יחוד ה' יש פער גדול בין התפיסה הראשונית שלנו לבין החידוש שמגלה לנו החסידות. בדרך כלל, כשאנחנו אומרים "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד", על מה אנחנו חושבים? אנחנו חושבים על כך שהקב"ה הוא אחד באופן תיאורטי ופילוסופי. נוח לנו לחשוב כך: **אם אחדות ה' היא רק הצהרה פילוסופית שאינה נוגעת אלינו ישירות, אנחנו יכולים להמשיך להרגיש שאנחנו קיימים לעצמנו.** אלא שאז המצוה נשארת רחוקה מאיתנו ואינה מעוררת שום דבר חי בתוכנו.

ו. ה' לא רק מחיה את האדם ואוהב אותו, ה' גם מצווה את האדם להיות איתו בקשר על ידי תורה ומצוות. את כל הבריאה ה' מחיה ומהווה באופן תמידי, אבל הוא לא מחכה ממנה לתגובה. לעומת הבריאה כולה, מכל יהודי ה' מצפה לתגובה. לשם ההמחשה, בין בני זוג כל אחד אוהב את השני ומחליט להיות מחויב לקשר איתו, וגם מצפה מבן הזוג לאהוב אותו בחזרה, ולהיות גם הוא מחויב לקשר. קשר בין בני זוג בנוי על ציפיה הדדית, כאשר כל אחד מבני הזוג מצפה מהשני להיכנס גם הוא אל הקשר. אם אחד מבני הזוג ירגיש שהשני לא מעוניין בקשר, ולא רוצה להתחייב אליו - גם הוא לא ירצה ולא יוכל להתחייב לקשר. כך זה גם בקשר עם ה': **על ידי תורה ומצוות ה' גם רוצה שיהיה קשר בינו לבין היהודי, וגם מצפה מהיהודי להיות איתו בקשר.** ה' גם מצפה מהיהודי להגיב לנוכחות של ה', וגם מגיב לפניה של היהודי אליו, ואומר שאם היהודי יעשה מצוות תהיה לה' נחת רוח.

הציפיה של ה' לקבל תגובה ולהיות בקשר היא הסיבה לבריאת העולם, כמו שכתוב "אם לא בריתי יומם ולילה, חוקות שמים וארץ לא שמתי" (ירמיה לג, כה). לכן כל הבריאה, שאין ממנה ציפיה לתגובה, נבראה בשביל מי שיכול ואמור לקיים מצוות ולהיות בקשר עם ה'. על האדם לחשוב על כך שאף על פי שה' הוא 'מציאותו מעצמו', ולא זקוק לשום דבר ולאף אחד, אף על פי כן, ה' החליט להכניס את עצמו למקום כזה שבו הוא כאילו כן זקוק ומתאווה, וכמו שאמרו חכמינו "התאווה הקדוש ברוך הוא להיות לו דירה בתחתונים". ה' הכניס את עצמו למקום שבו הוא מתאווה, כביכול, להיות בקשר עם האדם ולקבל ממנו נחת רוח (הארכנו על כך בחוברת 'חמדה גנוזה' עמ' 38).

אבל הפשט הפנימי של "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל" הופך את הציור הזה לגמרי. המילה "שְׁמַע" פירושה להבין ולהתבונן: להתבונן איך הקב"ה מסתכל עלינו. ומצד הקב"ה הרי כל המציאות היא חלק ממנו, כמו שכתוב: "אַתָּה הָרְאֵתָ לָדַעַת כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד מִלְבַדּוֹ" (דברים ד, לה). שום דבר אינו קיים מצד עצמו, וכל מה שקיים אינו קיים אלא מצד שהקב"ה מקיים אותו. כשאנחנו מתבוננים ביחוד ה' מתוך הבנה שהקב"ה מצווה אותנו לדעת איך הוא רואה אותנו, כחלק מאחדותו, המצוה הופכת ממצוה פילוסופית רחוקה למצוה הקרובה מאוד אל החיים שלנו ונוגעת ללב.

וכך כותב הרמב"ם (הלכות יסודי התורה ב, י):

> **נמצאת אתה אומר: הוא היודע והוא הידוע והוא הדעה עצמה הכל אחד, ודבר זה אין כח בפה לאומרו ולא באוזן לשמעו ולא בלב האדם להכירו על בוריו.**

כשאנחנו חושבים על ספל, למשל, הספל הוא החפץ ה'ידוע' שאנחנו חושבים עליו, אנחנו ה'יודעים', והמחשבה שבה הספל מצויר היא ה'דעה'. אצל ה', ה'יודע', ה'ידוע' וה'דעה' הם אחד. כלומר, כל העולם אינו דבר נוסף חוץ מה'[1].

אמנם כל העולם אינו דבר נוסף על ה', אבל יהודים הם "חלק אלוק ממעל ממש" (תניא, תחילת פרק ב). תואר זה אינו נובע רק מכך שיש לנו מידע שכלי או מסקנה פילוסופית שהקב"ה הוא הכל. הרי כאשר ההבנה מגיעה רק מהשכל העצמאי שלנו, אנחנו תמיד מוציאים את עצמנו מן הכלל - תמיד נשאר ה"אני" המנותק שמתבונן מבחוץ ומייחס לעצמו משמעות. ואם רק נגיד בשכל ש"אנחנו לא קיימים בנפרד", זו תישאר אמירה תיאורטית שלא באמת מבטאת את החוויה שלנו, או גרוע מכך - תרוקן את החיים עצמם ממשמעות.

החידוש במצות יחוד ה' הוא שההסתכלות הזו ניתנה לנו כ**מתנה** חיה מאת הקב"ה. ה' לא רק הודיע לנו עובדה מופשטת, אלא כתב בתורה כיצד הוא מסתכל עלינו כדי להזמין אותנו למערכת יחסים מחייבת. ה' רוצה להיות איתנו בקשר, ולכן נתן לנו את השכל והיכולת להסתכל על הקשר כפי שהוא מסתכל עליו. ברגע שהידיעה הזו מפסיקה להיות רק תובנה שכלית והופכת למסירות שבה ה' הוא בעל הבית על החיים שלנו, ה"אני" שלנו באמת מתאחד איתו, ואנחנו הופכים להיות חלק ממנו.

כשאנחנו מבינים שכל הקיום שלנו תלוי בבחירה של ה' המהווה אותנו, מתעורר בנו צורך קיומי פשוט ועמוק: אנחנו רוצים שהקב"ה יכיר בנו ולא יתעלם מאיתנו. החרדה העמוקה ביותר שלנו היא שמא העולם הזה הוא רק סרט חולף וחסר משמעות, כמו "כַּחֲלוֹם יָעוּף" (איוב כ, ח). כדי שהחיים שלנו יהיו ממשיים, אנחנו זקוקים לכך שהקב"ה יחשוב עלינו, כי המחשבה שלו עלינו היא היא עצם הקיום שלנו. כך, המושג של התבוננות בגדולת ה' מפסיק להיות רעיון פילוסופי רחוק, והופך למשענת הנפשית

---

1. דברי הרמב"ם האלו הוסברו בהרחבה בספר 'זה השער' החל מעמ' 187.

שלנו - הידיעה שה' סופר אותנו, כמו שכתוב "מִי מָנָה עֲפַר יַעֲקֹב וּמִסְפָּר אֶת רֹבַע יִשְׂרָאֵל" (במדבר כג, י).

כשהסוף נפגש עם האין סוף: מה אנחנו, בנים או עבדים?

כל קשר בין שניים נבנה מכך שכל צד מסתכל גם על הצורה שבה השני רואה את הקשר, ולא רק מזווית הראייה שלו: מה השני רוצה, ואיך הקשר נראה מצידו. כך הנוכחות של השני מתחזקת, ואנחנו מודעים ורגישים יותר אליה. כך גם בקשר עם ה'.

אלא שכאן קיים הבדל בין המשל לנמשל: בין שני בני אדם שני הצדדים דומים, ולכן קל יחסית לכל אחד לשים לב להסתכלות של השני על הקשר. הפער בינינו לבין ה', לעומת זאת, הוא אין-סופי, ולמרות זאת ה' רוצה שנתאמץ להסתכל על הקשר גם מזווית הראייה שלו, כביכול, ולא רק מהזווית שלנו.

בתפיסה הראשונית נדמה לנו שבגלל הפער הגדול הזה, גם כשאנחנו מצליחים ליצור קשר עם ה', האחדות בו קטנה, שלא כמו בקשר בין בני זוג, שבו הפער קטן יחסית והאחדות גדולה. אבל האמת הפוכה: מצד התפיסה הראשונית שלנו הפער אמנם גדול מאוד, אבל **מצד ה' אין פער כלל, והאחדות גדולה לאין ערוך מהאחדות שבין בני זוג.**

ההבדל הזה בין נקודת המבט של הקב"ה לבין נקודת המבט שלנו מסביר לנו איך מתחברת העמידה שלנו כעבדים, שראינו בפרק א, עם ההכרה בכך שאנחנו חלק ממנו. כשאנחנו אומרים שאנחנו מוכנים לעמוד ישירות מול עיניו של הקב"ה, מבחינתנו זו עבודה וזה מאמץ: מערכת יחסים של עבד העומד מול אדון התובע ממנו. אבל אם נחשוב איך מערכת היחסים הזו מתחילה מצד הקב"ה, אצלו זה בדיוק הפוך. הוא מתחיל אותה מתוך כך שאנחנו חלק ממנו, כלומר שאנחנו בעצם בנים שלו.

הקב"ה רואה אותנו כמו שאבא רואה את בנו: חלק בלתי נפרד ממנו. בלשון חכמינו (על פי עירובין ע, ב): "ברא כרעא דאבוה", הבן הוא ירך אביו, ממש חלק מגופו. כך הקב"ה רואה אותנו, כאילו אנחנו רגלו וחלק ממנו.

אבל איך הבן רואה את האב? בדרך כלל, כשהבן מסתכל על אביו, הוא אינו רואה את עצמו כירך אביו, אלא כמישהו נפרד ועצמאי. וכאשר אנחנו, מצד התפיסה הראשונית שלנו, חווים את עצמנו כעצמאיים ונפרדים, ומנסים מתוך המקום הנפרד הזה להתחבר אל הקב"ה, הניסיון הזה דורש מאיתנו עבודה ומאמץ. כלומר, ההסתכלות שלנו על עצמנו כנפרדים היא שהופכת אותנו בתחילת הדרך לעבדים. אלא שדווקא העבדות הזו, כשאנחנו עומדים בה בכנות מול הקב"ה, היא שתביא אותנו בהמשך לחשוף את האמת ולהרגיש איך הקב"ה באמת מתייחס אלינו: כבנים שלו, בלי להרגיש נפרדים ממנו.

✦ המחשבה נשארת קרה

כאן אנחנו פוגשים קושי מוכר. כשאנחנו חושבים על כך שהקב"ה מחיה אותנו, אוהב אותנו ורואה אותנו כחלק ממנו, אנחנו מבינים שהיה ראוי שגם אנחנו נרצה להיות איתו בקשר; שנהיה מודעים לכך שהקשר עם ה' הוא מה שאנחנו מחפשים, וצורת החיים היחידה שמתאימה לנו באמת. ממילא היה ראוי שהקשר הזה ילהיב אותנו וימלא אותנו אהבה ודבקות.

אבל **המחשבה על כך שה' רוצה להיות איתנו בקשר, ושהיה ראוי שנרצה בקשר בחזרה, אינה בהכרח מלאת חיות.** להפך, פעמים רבות זוהי 'מחשבה קרה' (כפי שקורא לכך אדמו"ר האמצעי בקונטרס ההתפעלות): אין בה התלהבות, אלא רק מחשבה על הצורה שבה היה ראוי שהקשר עם ה' ייראה.

ב'מחשבה קרה' אנחנו בונים ומשייכים את עצמנו לתפיסת עולם רציונלית ונכונה. אנחנו מבינים שהקשר עם ה' אמור להיות קשר חי, שסוחף אותנו וגורם לנו לעשות מצוות בחיות. אבל אף על פי שאנחנו מבינים זאת במחשבה, נראה שהמחשבה אינה מזיזה אותנו באמת: ממשיכים לעשות את המצוות כחלק מאורח החיים, אך מרגישים שאורח החיים שלנו אינו קשור למה שאנחנו חושבים על הקשר עם ה'.

אנחנו יכולים לתאר לעצמנו שאצל צדיקים המחשבה על ה' עושה את הקשר איתו חי יותר, אבל על עצמנו איננו מרגישים כך: אנחנו מבינים שהיה ראוי שרצונו של ה' להיות איתנו בקשר יגרום לנו לקיים מצוות בחיות, אבל בפועל זה לא קורה.

אבל אף על פי שזו 'מחשבה קרה', במחשבה הזו אנחנו חושבים על רצונו של ה', ולא על רצוננו שלנו. עצם המחשבה על כך שה' רוצה מאיתנו משהו ומצווה אותנו לעשות את רצונו, היא עצמה מצוה: מצות עבודת ה'.

כך ראינו בפרק א בלשון התניא, פרק מא: "ואזי, אף אם בכל זאת לא תפול עליו אימה ופחד בהתגלות לבו, מכל מקום מאחר שמקבל עליו מלכות שמים... נקראות בשם עבודה שלימה". הקבלה שבמחשבה היא עבודה שלמה גם כשהלב אינו מתעורר.

זהו חידוש גדול במערכת היחסים שלנו עם הקב"ה. כשאנחנו עומדים מולו וחושבים שהוא רוצה שיהיה בינינו קשר חזק של אהבה, יראה ודבקות, אפילו אם המחשבה היא 'מחשבה קרה' ואיננו מרגישים כרגע שום התלהבות, אהבה או יראה, אלא רק עומדים מול הקב"ה ואומרים בכנות: זה מה שהקב"ה היה רוצה מאיתנו, וכך באמת היה ראוי שיהיה, אף שכרגע אין לנו את זה - בעצם האמירה הכנה הזו כבר קיימנו את מצות עבודת ה'.

והעמידה הפשוטה הזו נמצאת במעלה גבוהה יותר מאשר הרצון שלנו להתלהב, כי בה אנחנו באמת עומדים בקשר מול הקב"ה ומול הציפייה שלו מאיתנו.

> בפרק זה ראינו את שתי המצוות הראשונות שמונה הרמב"ם מנקודת המבט של הקב"ה. מצות האמונה היא ההכרה בכך שה', שאינו זקוק לשום דבר, מהווה אותנו בכל רגע ואוהב אותנו. מצות יחוד ה' היא ההתבוננות באופן שבו הוא רואה אותנו: לא כנפרדים, אלא כחלק

מאחדותו. הטעות הטבעית שלנו היא לתפוס את שתי המצוות האלה כהצהרות פילוסופיות שאינן נוגעות אלינו, ולחשוב שבגלל הפער העצום בינינו לבין ה' האחדות איתו קטנה.

באמת, הפער קיים רק מצידנו; מצידו אין פער כלל, ואנחנו בנים, "ברא כרעא דאבוה". וזו התשובה לשאלה שפתחנו בה: מצד הקב"ה אנחנו בנים, ומצידנו, מפני שאנחנו חווים את עצמנו כנפרדים, אנחנו מתחילים כעבדים. העמידה כעבד אינה סותרת את היותנו חלק ממנו, אלא היא הדרך שבה הפער נחשף ומגושר. ולכן, גם כשהמחשבה על כל זה היא מחשבה קרה ואינה מעוררת בנו דבר, כבר בה עצמה עמדנו מול רצון ה' ולא מול רצוננו, וזו עצמה מצות עבודת ה'.

פרק ג: עבודת התפילה – לעמוד בפער מול הקב"ה

בפרק זה: אחרי שראינו כי מצות עבודת ה' מתקיימת כבר בעצם המחשבה על כך שהקב"ה רוצה ותובע מאיתנו קשר, ואיך המחשבה הזו קשורה גם במצוות האמונה והיחוד, נשוב לנושא המרכזי שלנו: מצות העבודה.

נראה איך העמידה הזו מול התביעה של הקב"ה באה לידי ביטוי בפועל בחיים שלנו, ואיך מתוכה נולדות מאליהן גם מצות היראה ומצות האהבה. ניתן לכך דוגמה מרכזית מעבודת התפילה – שעליה, כפי שראינו בתחילה בדברי הרמב"ם, נאמרה מצות עבודת ה' באופן פרטי.

לפי דברינו עד כה, הקב"ה רוצה שבכל פעם שאני בא לעבוד אותו, אשים את עצמי בעמדה כזו שהוא תובע ממני משהו. עיקר התביעה היא שאשים לב לפער הזה, להבדל בין השקפות העולם השונות שלנו, ואשים לב למה השוני מייצר במערכת היחסים בינינו. איך זה משפיע על עבודת התפילה?

כשאנחנו ניגשים להתפלל, הקושי הראשון והפשוט ביותר שלנו הוא שאנחנו פונים אל מישהו שאינו נוכח מולנו באופן פיזי. בגלל הקושי הזה, אנחנו עלולים ליפול למלכודת של **שני דמיונות והצגה**: תחילה אנחנו מתאמצים לדמיין שהקב"ה נמצא שם ומקשיב לנו. לאחר מכן, אנחנו מנסים לדמיין איך אנחנו אמורים להרגיש מולו - נרגשים, מרוכזים ודבוקים. ולבסוף, אנחנו מנסים 'להציג' ולהעביר את עצמנו מהמקום הטבעי שלנו אל המקום המדומיין הזה. המאמץ הזה מתיש אותנו, כי עבודת התפילה באמת אינה דורשת מאיתנו לדמיין משהו שאינו קיים, אלא בדיוק להפך - להסכים להתחבר למציאות האמיתית שבה הקב"ה נוכח ומקשיב הרבה יותר מכל בשר ודם.

בדרך כלל, כשאדם ניגש להתפלל, הוא נתון בהרבה צרכים וקשיים: עניינים חברתיים, פרנסה או בריאות, ואין סוף של דברים אחרים שאפשר להתפלל עליהם. על פי התפיסה הרווחת של מצות העבודה, הרואה אותה כ"מאמץ", עלינו להתעלות - להתרומם מעל דאגות היום יום. אך על פי דברינו כאן, אומר אדמו"ר הזקן: לא! **אל תנסה להרים את עצמך, אלא תחשוב שאתה עומד לפני הקב"ה**, וקודם כל הקב"ה הוא זה שתובע ממך משהו.

מה הוא תובע ממך? **הדבר הראשון שהוא תובע ממך הוא שתשים לב שאם יש לך קושי בחיים - הוא הכתובת.** אם אתה חושב שהכתובת היא מישהו אחר, זה לא מקובל עליו.

בתפילה, אתה עבד. ופירושו של דבר, שעכשיו אתה נתון לביקורת: האם אתה עומד מול הקב"ה?

בשיר השירים כתוב תיאור בנוגע למערכת היחסים בינינו לבין הקב"ה - "דּוֹדִי לִי וַאֲנִי לוֹ" (שיר השירים ב, טז). אומר שם רש"י ש"דּוֹדִי לִי" הכוונה - "הוא כל צרכיו תבע ממני ולא ציווה אלא לי; עשו פסח, קדשו בכורות, עשו משכן, הקריבו עולות, ולא תבע מאומה אחרת". ו"וַאֲנִי לוֹ" הכוונה - "כל צרכיי תבעתי ממנו ולא מאלוהים אחרים".

פעם, בקשת הצרכים ממישהו אחר הובילה לעבודה זרה ממש. אבל לענייננו, גם עודף חרדה על פרנסה או השקפה כאילו העולם הוא מקור החיים שלנו - זו "עבודה זרה בטהרה"[ח]. כאשר אנו מתפללים, הקב"ה מסתכל ושואל: "האם אתה רוצה את זה ממני, או שאתה מעדיף לדאוג לעצמך?".

אדם שבא ואומר "אני דואג לעצמי", ברגע זה אינו עבד ה' - כי הוא אינו עומד מול התביעה שלו להבנה וחשיבה על האמת של מערכת היחסים ביניהם. בלשון חריפה, הקב"ה אומר שלבקש ולהיתלות במישהו שאינו ה' יש ממד של בגידה, פניה לזרים בתחום שצריך היה להישאר בין האדם לה'.

✦ פילוסופיה או אמת?

כשאנחנו שומעים את התביעה המוחלטת הזו של הקב"ה, שנהיה תלויים רק בו ונראה רק בו את הכתובת לכל צרכינו, רובנו מרגישים שקשה מאוד להרגיש כך ולא פשוט לחיות בצורה כזו. מצד שני, לא קשה לחשוב שזה הגיוני; מסתבר מאוד שהקב"ה ירצה כך וידרוש מאיתנו לחיות כך. איך אנו מגשרים על הפער הזה?

אם אנו עובדים את ה' באופן שאנו מנסים להרים את עצמנו, התוצאה היא שאנחנו מספרים לעצמנו כל מיני סיפורים שה' הוא המפרנס. אבל באמת, אנחנו חושבים שאנחנו יודעים איך מתפרנסים - צריך לצאת בבוקר לעבודה ולחזור בערב, כך מתפרנסים. מספרים לנו שהקב"ה מפרנס? איננו יודעים, זו שאלה תיאולוגית ופילוסופית... אפשר לדון הרבה ביחס בין ביטחון להשתדלות, אבל בסופו של דבר, להתפרנס משמעו לעבוד: לצאת בבוקר, לחזור בערב ולעשות מה שצריך.

כדי לנסות להרים את עצמנו מהמקום הזה, אנו צריכים להתאמץ קשה מאוד[ט], וכך נוכל כביכול לעקור את עצמנו מהמקום שאנו נמצאים בו ולשים את עצמנו במקום

ח. מבואר בהרבה מקומות בחסידות, ראה לדוגמה בדרושים ליוה"כ בלקוטי תורה (סה, ב):

> הנה ארז"ל פרק לפני אידיהן (דף ח' סע"א) "ישראל שבחו"ל עובדי כוכבים בטהרה הם", כי ההשתחואה לעבודת כוכבים הוא שמשתחוה וכופף ראשו לכוכבים ומזלות, והנה כתי' "וממגד תבואות שמש" שהתבואות גדלים מן השמש וכן שאר כל עניני עולם הזה אין לך עשב מלמטה שאין לו כוכב מלמעלה שהוא המזל שממנו נשפע הדבר, וכשאדם מטריד מחשבתו ולבו רק בעניני עולם הזה כל הימים - הוא מוריד שכלו שבראשו לדבר הנשפע מכוכבים ומזלות ונעשה גם הם בחינת "אלהינו למעשה ידינו" כי "מעשה ידינו" שהוא עסק הפרנסה נעשה מזה בחינת אלהים אחרים.

ט. אמנם זה בהחלט אפשרי: אנו יכולים לשמוע על פלוני שלא היה מוכשר בכלל ובכל זאת הקב"ה זימן לו פרנסה שנפלה לו בסייעתא דשמיא, או לקרוא סיפורי צדיקים שעוסקים בהשגחה פרטית.

ההוא. אך אדמו"ר הזקן קורא לניסיון הזה - שבו אנו מנסים להרים את עצמנו ולהיתלש מהמקום שלנו - "דרך קצרה", המתבררת בסופו של דבר כ"ארוכה". מדוע? מפני שבסופו של דבר, התבניות העמוקות של החשיבה שלנו לא משתנות. אדמו"ר הזקן מלמד אותנו שלא ללכת בדרך קצרה שהיא ארוכה, אלא ללכת בדרך ארוכה שהיא קצרה.

מהי אותה דרך ארוכה שהיא קצרה? עלינו להתבונן האם זה הגיוני: האם זה הגיוני שהקב"ה אומר לנו שהוא הכתובת ואף אחד אחר לא?

התשובה היא שזה הגיוני. הקב"ה ברא את העולם, ולכן הוא שולט. זו אינה שאלה תיאולוגית, וכל שכן שלא פילוסופית, אלא משהו פשוט מאוד. כאשר מגיעים לתובנה הזו, אנו נכנעים אליו מיד, על המקום. כך הקב"ה חושב, ואי אפשר להתווכח איתו; הוא צודק, נקודה.

על פי אדמו"ר הזקן, אנו צריכים לחשוב שכך זה נראה מצידו של הקב"ה. אין צורך לחשוב היכן אנו נמצאים וכיצד אנו מזיזים את עצמנו אל ההשקפה הנכונה.

◆ עבד - המוכנות לעמוד בלחץ

ברגע שאנחנו מסכימים להפסיק לברוח ולהתחיל לעמוד מול מה שהקב"ה חושב, מתעורר בתוכנו מתח פנימי לא פשוט. אנחנו אומרים לעצמנו: הרי אנחנו יודעים שהקב"ה חושב כך, אבל מצד שני אנחנו גם יודעים איפה אנחנו נמצאים בפועל... קשה לעמוד במקום כזה.

אך העמידה במקום המלחיץ הזה - היא המוכנות של האדם להיות עבד ולקבל את התביעה שה' תובע ממנו. ה' אומר לעבדו: הרי אתה מסכים איתי שהכל תלוי בי, ואתה גם מסכים איתי שאתה לא בדיוק נמצא במקום הזה. עכשיו, אחרי ששמנו הכל על השולחן, התחלנו לדבר באמת.

כאשר מנסים לבטל או להדחיק את הפער, נוצר מצב שבו האדם וה' אינם מדברים אחד עם השני. הקב"ה חושב את מה שהוא חושב, האדם מתנהל כפי שהוא מתנהל, וזהו - כל אחד בפני עצמו.

אומר אדמו"ר הזקן: תדברו ביניכם. יש את הקב"ה ויש אותך - דברו אחד עם השני.

אם הקב"ה יגיד "הכל תלוי בי", ואתה תגיד מנגד: "זו סוגיה תיאולוגית ואני לא מתעסק עם זה; אני אמנם יודע שצריך לעבוד, להתפלל, להתרומם ולהתעלות, אבל כל זה בינך לבין עצמך" - אומר על כך אדמו"ר הזקן: לא, אל תעשה את זה. אל תתעלם מההסתכלות של ה'. תשים לב, יש את הקב"ה, והוא מסתכל הפוך ממך לגמרי ואתה יודע את זה. תעמוד מול זה, וזה כל מה שדורשים ממך.

✦ הפחד מתלות – האם ההזדקקות מרחיקה או מקרבת?

כדי לעמוד באמת מול ה', אנחנו נדרשים להכיר בתלות שלנו בו. באופן טבעי, אנחנו יודעים שאנחנו תלויים בה', אבל פעמים רבות אנחנו נוטים לחשוב שעדיף לא לעסוק בזה או לא לחשוב על כך יותר מדי. מתגנב ללבנו חשש שאם נחשוב לעומק על התלות המוחלטת שלנו, הדבר רק יציף תחושה לא נעימה של חולשה, יעיק על הקשר שלנו עם ה', ואולי אפילו יגרום לנו לכעוס עליו ולהתרחק. מתוך כך, **אנחנו מעדיפים להשקיע את המחשבה רק בצדדים המלטפים - בכך שה' אוהב אותנו, שומר עלינו ורוצה להיטיב איתנו - ומדחיקים את העובדה שאנחנו תלויים בו לחלוטין ואין לנו קיום בלעדיו.** לעיתים אנחנו אפילו מספרים לעצמנו שהקב"ה עצמו מעדיף שלא נתעכב על התלות הזו, כדי לא לפגוע ברגש הקרבה בינינו.

אבל המחשבה שתלות היא תחושה מעיקה ושלילית נובעת מהבנה מוטעית. אנחנו טועים לחשוב שהזדקקות אינה בונה קשר, בעוד שהאמת היא הפוכה לחלוטין: **ככל שנרגיש יותר כמה אנחנו זקוקים לה' וחסרים מבלעדיו, כך היחס שלו אלינו יגע בנו וירגש אותנו הרבה יותר.** עיקר העבודה הפנימית שלנו היא להתבונן בצורה כזו שרגש התלות, החיסרון והנזקקות יהפוך לחלק חי ופועם בתוך בניין הקשר.

הדבר נכון גם מצידו של הקב"ה. כשה' מצווה אותנו להתפלל אליו ולבקש את צרכינו, הוא אינו עושה זאת כדי להעמיד אותנו במקום מושפל או לא נעים, אלא כדי להעמיק את החיבור איתנו. ה' רוצה שהקשר בינינו לא יסתכם רק בעשייה מעשית של מצוות או ידיעה טכנית, אלא שיהיה זה קשר פנימי וחי. זהו קשר שאמור להתבטא בהתרגשות ובתנועה פנימית חזקה של כיסופים וגעגועים. התנועות הללו בנפש הן הכלים שלנו להרגיש באמת את האהבה של ה' אלינו, ולחוש את ה'התרגשות' שלו מעצם הקשר איתנו. ככל שנסכים לחוות עד כמה אנחנו חסרים וריקים מבלעדי הקשר הזה, וכמה אנחנו זקוקים לו, כך יתגלה לנו שהקשר בינינו לבין ה' הוא קשר עצמתי וחי.

✦ להיות נתונים ברצון ה' במקום בהצלחה האישית שלנו

מתוך הניסיון להאריך ולהתעמק בתפילה, קורה לא פעם שאנחנו חווים עייפות, תסכול, ואפילו תחושה שנמאס לנו. פעמים רבות אנחנו פשוט איננו בנויים להכיל את התוכן הפנימי והגבוה של התפילה בצורה זורמת וחלקה בכל יום מחדש. ברגעים כאלה, חשוב לדעת שעדיף לנו לשבת בשקט ולחשוב שזה בדיוק מה שהקב"ה רוצה מאיתנו כעת - שנעמוד מולו למרות הקושי - מאשר לנסות להתלהב בכוח ולזייף חוויה רוחנית. **אם אנחנו חושבים בתפילה שה' רוצה שנתפלל באריכות אך אין לנו שום חשק לכך, המחשבה והכנות הזו עצמה היא תפילה פנימית וטובה הרבה יותר מאשר הניסיון המאולץ 'לרצות להתפלל'.** עצם ההכרה בכך שהקב"ה חפץ בתפילתנו ומחכה לה, נוגעת ברובד פנימי, אמיתי ועמוק הרבה יותר.

השאלה המרכזית שעלינו לשאול את עצמנו היא היכן אנחנו באמת נתונים: האם אנחנו שקועים במטרה דמיונית של 'המתפלל המושלם' שאנחנו רוצים להיות, או שאנחנו מתבוננים במה שהקב"ה מבקש מאיתנו ברגע הנתון הזה? כשאנחנו

חושבים על כך שה' כל כך רוצה את קרבתנו, אך הדבר אינו עולה בידינו כעת, ומתעורר בנו רצון כואב ופשוט שהלוואי והיינו מצליחים - מזה גופא הקב"ה מתלהב בהתלהבות עצומה (בדומה לאותו אריה של אש שירד מן השמים ואכל את הקורבנות בבית המקדש). ההתלהבות הזו למעלה פועלת הרבה יותר מאשר אדם שאוחז בסידור ומתנענע בכוח ללא אמת פנימית.

כאשר מונחת בנו רק הדרישה הנוקשה "אני חייב להתפלל מושלם", אנחנו עלולים בטעות להניח את ה' בקרן זווית, ולהעמיד מולנו במקומו את הדמות הנערצת של עצמנו כמתפללים דגולים. המחשבה המטרידה אותנו לא פעם, כאילו התפילה שלנו אינה שווה לה' אם לא צעקנו או לא היינו בשיא הרצינות והדבקות, נובעת בדיוק מאותו מקום שמרוכז רק בעצמו ובהצלחה האישית שלו.

גדולי החסידים היו לעיתים אומרים בכאב אמיתי על עצמם שהם כלל לא התפללו. הכאב הזה עצמו, והרצון הכן והאמיתי להתפלל, היוו למעשה את עיקר התפילה שלהם. המורכבות הזו, שבה אנחנו חשים את הפער העצום בין הרצוי למצוי, ומתוך כך משתוקקים לקשר ולאריכות התפילה, מבטאת את האמת הנפשית שלנו הרבה יותר מאשר ההגדרות הפשטניות של "התפללתי" או "לא התפללתי". הרצון האמיתי שמתגלה שם הוא שהתפילה לא תיגמר לעולם, ושעצם הדריכות, הנוכחות והתלות בה' יפעמו בקרבנו תמיד.

✦ מה ה' רוצה ממני?

נחדד: מה באמת הקב"ה חושב על ההסתכלות שלנו? הרי הקב"ה יודע שאנו חושבים הפוך. הוא ברא אותנו בצורה כזו שיהיה פער בין איך שהוא חושב לבין איך שאנחנו חושבים - בכוונה תחילה.

ברור אם כן, שה' רוצה שנתקשר באופן הזה. מצד אחד, יש בכך הרבה שמחה, ומצד שני, זה באמת מתחיל להפחיד וגורם לנו קצת יראה - הפער הזה מאוד מלחיץ, וההרגשה הזו היא הסימן שהאדם מתחיל להיעשות עבד.

סיכום: בפרק זה העמקנו בהשלכות של דרך החשיבה של אדמו"ר הזקן, בעבודת התפילה: העבודה אינה להרים את עצמנו מהמצב הנוכחי, ניסיון שנידון לכישלון, אלא העמידה בתוך הפער העמוק – בין חווית עצמנו כתלויים בעולם, לחווית ה' אותנו כתלויים בו. לסיום, ראינו כיצד העמידה בפער כרוכה גם בתחושת יראה.

פרק ד: יראת ה' – לחיים!

בפרק זה נראה מה חידשה החסידות במצות היראה, וכיצד היא חלק מתפיסת העולם של מצות העבודה.

עד כאן ראינו דבר חשוב: עצם זה שאנחנו מוכנים לעמוד מול התביעה של הקב"ה, לשים לב לכך שהוא אומר לנו "הכל תלוי בי, אל תלכו לשום מקום אחר", ולומר לו מנגד בכנות: "אנחנו מבינים שמצידך זה ככה, אבל כשאנחנו חושבים על כך מתחיל להיות לנו קשה" - רק באמירה הזו כבר קיימנו שתי מצוות: מצות עבודת ה' ומצות יראת ה'.

קיימנו את מצות עבודת ה', כי החלטנו לעמוד כעבדים מול העיניים שלו. **וקיימנו את מצות יראת ה', משום שהמעמד הזה מול העיניים של הקב"ה מלחיץ ומפחיד אותנו.** ברגע שאנחנו זזים באי-נעימות על הכיסא מרוב לחץ, מכך שהקב"ה מסתכל עלינו ואומר לנו: "אתם הרי יודעים שאני חושב שרק אני המפרנס, אז מה אתם חושבים על זה?" - כשהדבר הזה מלחיץ אותנו, קיימנו מצות יראה.

וכך אדמו"ר הזקן פותח את פרק מא בתניא, לפני שהוא כותב על ההתבוננות בגדולת ה' המביאה את האדם לעבודה כפי שציטטנו בהתחלה:

> **ברם צריך להיות לזכרון תמיד ראשית העבודה ועיקרה ושרשה. והוא, כי אף שהיראה היא שרש לסור מרע והאהבה לועשה טוב, אף על פי כן לא די לעורר האהבה לבדה לועשה טוב, ולפחות צריך לעורר תחילה היראה הטבעית המסותרת בלב כל ישראל שלא למרוד במלך מלכי המלכים הקב"ה כנזכר לעיל, שתהא בהתגלות ליבו או מוחו על כל פנים.**

אך כדי להבין לעומק את הלחץ והיראה האלו, וכדי שהם לא יזיקו לקשר שלנו עם ה', עלינו לעמוד על הפער הגדול שבין התפיסה הראשונית שלנו לגבי מצות יראת ה' לבין האופן שבו החסידות מסבירה אותה:

בדרך כלל אנחנו מציירים יראת ה' כתחושה שהקב"ה מפחיד אותנו, ומתוך התפיסה הזו אנחנו כביכול אמורים להירתע לאחור ולהתרחק ממנו, כמו שכתוב במעמד הר סיני: "וַיַּרְא הָעָם וַיָּנֻעוּ וַיַּעַמְדוּ מֵרָחֹק" (שמות כ, טו).

לפעמים גם טועים לחשוב שיראה היא תחושה משתקת, ולכן היא מצטיירת אצלנו כדבר מרחיק. כך, **אנחנו מתייחסים אל היראה רק כאמצעי שנועד להחזיק אותנו שלא**

נפרוק עול, ולא כמדרגה טובה ויקרה בפני עצמה. אלא שכאן נוצר דבר תמוה: מדוע שנצטרך להרגיש שהקב"ה הוא דבר מפחיד ומשתק שצריך להתרחק ממנו? למה הריחוק הזה טוב?

בעוד ש"לא לפרוק עול" שייך למצות עבודת ה' של עבד המקבל מרות, החסידות מסבירה את יראת ה' כמדרגה בפני עצמה: לא התרחקות שהיא מכשיר לצורך קבלת עול, אלא **דריכות מתוך קשר קרוב. היא אכן מעצימה ומחזקת את קבלת העול, אבל זו אינה מטרתה.**

✦ התענוג שביראה – דריכות שמעצימה את החיות

כדי להפוך את המבט שלנו על מצות יראת ה', אנחנו צריכים לשים לב קודם כל לכך שביראה יש הרבה מאוד **תענוג.** אם נתבונן בעולם הגשמי, נראה שהרבה מאוד מהתענוגים, האטרקציות והריגושים שבני אדם מחפשים קשורים דווקא ליראה יותר מאשר לאהבה. אנשים אוהבים לעשות כל מיני דברים נועזים, כמו לנסוע במהירות גבוהה או לקפוץ ממקומות גבוהים; הם אוהבים לקרוא סיפורי מתח - סיפור שאינו מותח ואין בו יראה הוא בדרך כלל משעמם ולא מושך. מה אנחנו לומדים מכך? שדווקא כאשר אנשים רוצים לייצר הנאה, הם מייצרים אטרקציות שקשורות ליראה, שבהן הפחד והדריכות הם חלק מהכיף[*].

הדבר הזה נכון לא רק באטרקציות חולפות, אלא גם בחיים עצמם: המתח והדריכות מהווים חלק גדול מתחושת המשמעות והעניין שבחיים. למשל, אדם השואף להתקבל לתפקיד בכיר במקום העבודה שלו רוצה פעמים רבות להיכנס למתח גבוה יותר של חיים (בדוגמה הזו נעמיק בסוף הפרק). מתברר שהאתגר, היראה והדריכות מעצימים את החיות שלנו, וכשמרגישים את החיות שלנו בעוצמה - יש בכך הרבה מאוד הנאה. אך בהבחנה הזו אין די. מה בעצם מחייה כל כך דווקא ביראת שמיים?

✦ הרגישות מולידה משמעות, המשמעות יוצרת משמעת

אם נחזור מעט לתחילת החוברת (בכותרת "עצירה להתבוננות"), ניזכר שעל פי החסידות יראה נוצרת מתוך מודעות לנוכחות של ה':

---

*. עם זאת, קיים הבדל תהומי בין הריגוש שבעולם החול לבין תענוג היראה בקדושה. בעולם החול, גם כשאנשים מחפשים את הפחד ומתגרים בדחף הבלתי-נשלט, הם תמיד משאירים לעצמם 'חגורת בטיחות'. הם נהנים מהמתח משום שבסופו של דבר הם שומרים על שליטה; אובדן שליטה מוחלט מול כוח עיוור אינו מייצר תענוג, אלא טראומה.

אבל בקדושה, החיות העצומה נובעת דווקא מהנכונות **לוותר לחלוטין על השליטה**. מדוע אובדן השליטה הזה אינו מרסק אותנו? משום שפחד מפיל ומייאש רק כשאנחנו מפחדים ממי שאינו ראוי שנירא ממנו. אך כשאנו עומדים מול מי שראוי לכך באמת - כמו מול צדיק אמיתי, ועל אחת כמה וכמה מול הקב"ה - הפחד אינו טראומה אלא עונג מעצים. אם היראה מחלישה ומייאשת אותנו, הרי זה משום שבתוך תוכנו אנו פוגמים בציור צדקתו של העומד מולנו, ומסרבים לשחרר את עמדת 'בעל הבית'.

להתבונן במחשבתו על כל פנים, גדולת אין סוף ברוך הוא ומלכותו, אשר היא מלכות כל עולמים עליונים ותחתונים, ואיהו ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין... ומניח העליונים ותחתונים ומייחד מלכותו על עמו ישראל...

היראה האמיתית אינה רצון "להיות בסדר עם היהדות". היא רגישות לנוכחות של ה' ולעוצמה של הנוכחות הזו. הנוכחות של הקב"ה בחיים שלנו מייצרת מתח חיים גבוה - כשיש נוכחות של הקב"ה אנחנו מתרוממים ומתמלאים חיות, אבל כשאין נוכחות - אין מה שימשוך וירומם אותנו, ואנחנו נופלים ונקברים בתוך עצמנו, בתוך דברים שמסיחים את הדעת מהקשר עם הקב"ה. לכן, כשרוצים לומר על אדם שהוא מתחיל להידרדר, אומרים שאין לו 'יראת שמיים' - ומתכוונים לומר שנוכחות ה' נעלמה ממנו.

כשאין לנו יראת שמיים, עיקר מה שקורה לנו הוא שאנחנו מרגישים שאין הרבה טעם בחיים, וממילא אנחנו מחפשים כל מיני פיתויים נמוכים שאולי ייתנו לנו טעם לחיים. לעומת זאת, יראת שמיים היא דריכות כל כך גדולה מול נוכחות ה', עד שלא מחפשים שום פיתוי. יש בה חיות עצומה, כמו שכתוב "יִרְאַת ה' לְחַיִּים" (משלי יט, כג), וממילא אין שום משיכה להתפתות לדברים קטנים.

אם נחזור לדוגמה של אדם שנוסע במהירות גבוהה ונמצא בדריכות גדולה, נשים לב שהאדם הזה לא יכול וגם לא רוצה להסיח את הדעת לדברים אחרים; הוא נהנה מכך שהוא לא מסיח את הדעת מהנסיעה וכל כולו שקוע בה.

אבל לגבי הקב"ה, כשאנחנו לא מרגישים איפה הוא נמצא ויש לנו שאלות על היכולת לתקשר איתו, בתפילה אנחנו מרגישים שאנחנו מדברים עם עצמנו או עם הקיר, וכשמנסים ללמוד תורה מרגישים שהחומר משעמם - כי אין מישהו שנוכח בתוך מה שהוא אומר, ואלה רק כמויות של ידע שצריך לאגור.

במצב כזה הלימוד לא מעניין, אין דריכות, ויש הרבה דברים אחרים שנראים מעניינים יותר. ממש כמו אדם שהתקלקלה לו מכונית המרוץ. כשאין לנו יראת שמיים, אנחנו מפסיקים להיות דרוכים, החיים תפלים לנו, ואנחנו מחפשים דברים אחרים להתעסק בהם. אחד הדברים שגורמים לכך הוא ציור לא נכון של עבודת היראה.

✦ איך נראית נוכחות ה' – הסוד של "והנה ה' נצב עליו"

את התיאור של נוכחות ה' כבר פגשנו בתחילת החוברת, בדברי אדמו"ר הזקן בפרק מא בתניא, במשפט המפורסם (שהוא גם אחד משנים-עשר הפסוקים שתיקן הרבי):

והנה ה' נצב עליו, ומלא כל הארץ כבודו, ומביט עליו ובוחן כליות ולב אם עובדו כראוי.

לכאורה, כשאנחנו קוראים את המילים האלו, זו לא נשמעת נוכחות, אלא בחינה שהקב"ה בוחן אותנו; וכאשר מישהו בוחן אותנו, זו לא נשמעת יראה מענגת בכלל, אלא משהו שהיינו מעדיפים להיפטר ממנו.

במנותק מהקשרו, המשפט הזה יכול להתקבל כציור של אבא זקן שקצת כועס ועצבני, ובכל פעם שאנחנו לא עושים בדיוק מה שהוא רוצה הוא לוקח מקל ומכה אותנו על הראש, מטריח אותנו ומעיר לנו הערות פוגעניות. המילים "נצב, מביט, בוחן" נשמעות לנו כמו מישהו מציק, קודר ומעיק שנכנס לנו לתוך החיים.

מדוע בעצם אנו נוטים לפרש את הנוכחות והתביעה של ה' כביקורתיות קטנונית ומעיקה? התשובה נעוצה שוב ברצון העיקש שלנו להישאר 'בעלי הבית'. ברגע שאנחנו מבינים שיש מישהו עליון שמנהל אותנו ותובע מאיתנו, אנו חווים אובדן שליטה. כדי להתגונן מהוויתור על השליטה ולשמור על מעמדנו העצמאי, הנפש שלנו מגמדת את התובע, מקטינה אותו לדמות קטנונית וטרדנית, ובכך פוטרת אותנו מלהתמסר אליו באמת.

אבל אם נחזור אל הרצף המלא של דברי אדמו"ר הזקן שציטטנו בתחילת הדברים, נראה שהמשפט שאומרים ב'פסוקים' הוא רק אמצע העניין, ולפניו מופיעה ההקדמה שמשנה את כל התמונה. כפי שראינו שם, אדמו"ר הזקן פותח בכך שעל האדם להתבונן תחילה בגדולת ה' ובמלכותו על כל העולמות העליונים והתחתונים, ואיך הקב"ה "מניח העליונים ותחתונים ומייחד מלכותו על עמו ישראל בכלל ועליו בפרט... **והוא גם הוא מקבל עליו מלכותו להיות מלך עליו ולעבדו ולעשות רצונו בכל מיני עבודת עבד**". רק מתוך כך נאמר המשפט הבא: "והנה ה' נצב עליו, ומלא כל הארץ כבודו, ומביט עליו ובוחן כליות ולב אם עובדו כראוי".

כלומר, עיקר ההתבוננות אינו מתחיל מ"והנה ה' נצב עליו", אלא מכך שהקב"ה הוא מלך על כל העולמות העליונים והתחתונים, והוא רוצה לעזוב את הכל ולהסתכל רק עלינו. אבל הוא עושה את זה **רק אם אנחנו רוצים שהוא יעשה את זה**. רק אם אנחנו רוצים שהקב"ה יצווה אותנו ויגיד לנו מה הוא רוצה מאיתנו, רק אז הקב"ה בא ואומר לנו מה הוא רוצה.

אפשר לראות זאת גם במילים "**והנה** ה' נצב עליו" - המילה "והנה", כמו "פתאום", מבטאת משהו שקורה פתאום, כמו הפתעה. מתי ה"פתאום" הזה קורה? כשאנחנו מתבוננים בכך שהקב"ה מולך על כל העולם, והמלכות שלו על כל העולם אינה מעניינת אותו, אלא הוא רוצה להיות מרוכז רק בעם ישראל בכלל ובכל אחד מאיתנו בפרט.

בכך שהקב"ה מצווה אותנו את מצוות האמונה, האהבה והיראה, אנו רואים שהקב"ה מחכה לראות אם אנחנו רוצים את הקשר הזה או לא, ומאוד מעוניין שנרצה בו. לאחר שהקב"ה מאוד רוצה ומחכה הרבה זמן לראות אם נרצה - ברגע שאנחנו אומרים שאנחנו רוצים, מקבלים על עצמנו עול מלכות שמיים ומבקשים שהוא יסתכל עלינו ויגיד לנו מה לעשות, הקב"ה כביכול מתלהב, ואז "והנה" - הוא באמת עוזב את הכל כדי להראות לנו כמה אנחנו חשובים לו, ו"ה' נצב עליו ומלא כל הארץ כבודו ומביט עליו ובוחן כליות ולב אם עובדו כראוי"[יא].

יא. כדי להבין עד כמה הנוכחות הזו מעצימה ומחיה, כדאי להשוות אותה לקשר עם אדם אחר. כשאנחנו מדברים עם בן אדם, הנוכחות וההקשבה שלו תמיד מוטלות בספק - אולי הוא מקשיב, אולי לא, ואולי נגמרה לו הסבלנות. אבל אצל הקב"ה, **עצם העובדה שאנחנו קיימים מוכיחה שהוא חושב עלינו ומקשיב לנו באותו רגע**. שהרי אם הוא היה מפסיק לחשוב

במבט כזה, כל המשמעות של "בוחן כליות ולב אם עובדו כראוי" מתהפכת לגמרי: הכוונה היא עד כמה אנחנו מושפעים מהנוכחות שלו. עד כמה החיים שלנו מתנהלים לפי האומדן האומר שמה שמביא לנו יותר נוכחות של הקב"ה - אנחנו רוצים אותו יותר. אם נחזור למשל הרכב או הסיפור המותח, לרצות עוד נוכחות של הקב"ה זה כמו ללחוץ עוד על הגז או לחפש ספר נוסף של הסופר האהוב עליך - לרצות עוד ועוד דריכות וחיות.

✦ להרגיש רצויים ולחשוף את התלות שלנו בקב"ה

בעומק יותר, מצות האמונה בה' מלמדת אותנו שהקיום שלנו אינו מקרי, אלא הקב"ה ברא אותנו כי הוא רוצה אותנו ושמח בנו. וכדי שנוכל גם להרגיש שאנחנו רצויים, ולא רק להאמין בכך בשכל, הקב"ה נתן לנו את מצות היראה: "אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ תִּירָא" (דברים י, כ).

יראת שמיים פירושה לשים לב - לא רק לנוכחות ה', אלא גם לכך שהעולם אינו יציב מצד עצמו, והוא תלוי בבחירתו של הקב"ה שמהווה אותו בכל רגע. ממילא אנחנו חשים שהחיים שאנחנו חיים אינם שלנו, אלא הקב"ה מעניק לנו אותם בכל רגע במתנה.

כשאנחנו מודעים לכך שהחיים הם מתנה מה', אנחנו פתוחים לקבל ממנו חיות; אנחנו לא מנסים להסתדר לבד ולקבל שמחה מכך שאנו רוצים את עצמנו, אלא שמחים בכך שהקב"ה מחיה אותנו ורוצה אותנו. וכחלק ממצות מורא, כשאנחנו מצווים לא לעבור על רצונו, אנחנו מרגישים שלא רק עצם הקיום שלנו רצוי ויקר בעיני הקב"ה, אלא גם צורת החיים וכל המעשים שלנו - מהגדולים ועד לקטנים - חשובים לו מאוד, כי הוא רוצה שנחיה בצורה טובה ובתקשורת בריאה איתו ועם סביבתנו. המודעות הזו לכך שהחיים והמעשים שלנו יקרים כל כך בעיניו ממלאת אותנו בחיות - "יְרַאַת ה' לְחַיִּים".

כאן מתגלה הבדל עצום בנפש שלנו: כשאנחנו תופסים את החיים שלנו כדבר שנוצר מכוח הטבע יותר מאשר מבחירה, ההנחה הפשוטה שלנו היא שאנחנו רוצים את עצמנו, ואין מישהו שרוצה אותנו יותר ממה שאנחנו רוצים את עצמנו.

כשזוהי נקודת ההנחה, השאלה אם החיים שלנו טובים ואם אנחנו בכלל רוצים לחיות היא שאלה שאנחנו מפחדים לגעת בה, כי אנחנו חוששים לגלות את האמת המרה שהחיים שלנו לא מעניינים אף אחד חוץ מאיתנו. ממילא אנחנו גם מפחדים להרגיש שאנחנו זקוקים לכך שאחרים ירצו בנו, כדי לא לחוש שאין מי שרוצה בנו.

לעומת זאת, **אם נקודת ההנחה שלנו היא שהקב"ה רוצה בנו ונהנה מהחיים שלנו, אנחנו נהנים לחשוף ולהבליט את הנקודה שבה אנחנו תלויים בו.** ככל שנהיה מוכנים יותר לחשוף את התלות שלנו בקב"ה, כך נוכל לגלות יותר שהקב"ה רוצה בנו אפילו יותר ממה שאנחנו רוצים את עצמנו.

עלינו, היינו מתפוגגים כלא היו. היראה נובעת מההבנה המוחשית הזו: הקשר עם הקב"ה הוא יציב ואמיתי הרבה יותר מכל קשר אנושי אחר, והדריכות מול הנוכחות המוחלטת הזו היא שממלאת אותנו בעוצמה.

מכאן גם מובן מתי המתח של היראה משבית אותנו ומתי הוא נותן לנו חיות. מתח משבית אותנו רק כשאנחנו חושבים לפי הציור המוטעה שבו היראה פירושה מרחק - כשאנחנו חושבים שהעולם מתגלגל מעצמו, והיראה היא פחד שאולי אנחנו לא מוצאים חן בעיני ה', שנועד לשמור עלינו מפני חטא. תחושה זו מכווצת אותנו, ומונעת מאיתנו להתמסר לשליחות שלנו במרץ. אבל כשהמתח נובע מכך שהקב"ה אומר לנו "אני רוצה שתהיו קרובים אלי מאוד, החיים שלכם יקרים לי, ומתוך כך אכפת לי איך תתנהגו" - היראה הזו ממלאת אותנו בעוצמה ובחיות.

כדי להבין זאת, נחזור לדוגמת הקידום בעבודה: אדם הניגש לתפקיד משמעותי יודע שאינו נדרש להיות רק 'עבד זוטר' שעושה מה שאומרים לו, אלא מצפים ממנו ל'ראש גדול' - להסתכל על המציאות דרך המשקפיים של המעסיק. מצב כזה מעורר בו מתח ודריכות עצומים.

זהו בדיוק המתח שאנו חשים מול הקב"ה. מתוך מצות יחוד ה', שבה אנו מבינים שהקב"ה מהווה אותנו בכל רגע, אנו מגלים מקום קרוב עד אין קץ - עד שבעל הבית דורש מאיתנו לעמוד במקומו ולחשוב מנקודת מבטו. הקרבה העצומה הזו היא שמייצרת בתוכנו את הלחץ והדריכות החיים להבין היטב מה הוא רוצה מאיתנו.

סיכום: בפרק זה העמקנו בחידושה של החסידות במצות יראת ה': היראה אינה פחד משתק המרחיק אותנו מהקב"ה, אלא דריכות חיה ומענגת הנובעת מרגישות לנוכחותו ("והנה ה' נצב עליו"). כאשר אנו מבינים שהקב"ה מניח את העולמות ומתמקד בנו, אנו מגלים שהחיים והמעשים שלנו יקרים לו – ודווקא חשיפת התלות שלנו בו והקרבה העצומה אליו הן שמייצרות בתוכנו מתח חי ומעצים של "ראש גדול" בעבודת ה'.

פרק ה: אהבת ה' – קרבה או געגוע?

בפרק זה נראה כיצד מתוך העמידה ביראה ובתביעה של הקב"ה נולדת מצות אהבת ה', דרך ההבנה שהאהבה האמיתית אינה נובעת מהדמיה של קרבה מלאכותית, אלא מתחושת חיסרון, געגוע והתגברות על מחיצת הנפרדות.

מתוך העמידה הזו ביראה, נולדת מאליה גם מצות אהבת ה'. גם כאן יש הבדל של שמיים וארץ בין התפיסה הפשוטה שלנו לבין מה שמחדשת לנו החסידות. התפיסה הראשונית שלנו אומרת שכדי להרגיש אהבת ה' אנחנו צריכים לחשוב כמה אנחנו קרובים אליו, ושיהיה לנו נעים ומשמח בקשר איתו. באמת קיימת מדרגה כזו, שנקראת 'אהבה בתענוגים', אבל זו מדרגה רחוקה מאוד. כשאנחנו מנסים להתחיל משם, **אנחנו בעצם מנסים לייפות את המציאות ולצייר שאנחנו קרובים, כדי להישאר חשובים בעיני עצמנו. בצורה כזו, האהבה לא מתעוררת.**

אבל המדרגה הפשוטה והקרובה אלינו מגיעה בצורה הפוכה מזו. כשיש שני אנשים שקשורים זה לזה, האהבה ביניהם בנויה הרבה על התלות שיש להם אחד בשני, ובעיקר על כך שהם מרגישים את התלות הזו. כשהם נמצאים במרחק מסוים זה מזה, מתעוררים בהם געגועים אחד לשני; הגעגועים האלו הם הביטוי לאהבה ולקשר, והם נוצרים דווקא מכך שהם זקוקים אחד לשני, שהקשר יקר להם, ושהם נמצאים כעת במרחק.

אותו דבר מתרחש בקשר בינינו לבין הקב"ה. כדי שרגש האהבה ייצא מההעלם אל הגילוי, אנחנו לא צריכים לצייר כמה אנחנו קרובים, אלא להרגיש כמה הקשר חסר לנו וכמה יש בינינו מרחק ופער.

גם בטעות הזו מסתתר הרצון העמוק שלנו להישאר 'בעלי הבית'. להרגיש געגוע, חיסרון ותלות, פירושו להודות שהשליטה אינה בידינו ושאנחנו זקוקים למישהו מחוץ לנו. לכן אנחנו ממהרים לצייר לעצמנו שהכל כבר אצלנו, שהקשר מונח בכיס שלנו ושאנחנו שולטים במצב. אבל במקום השבע המזויף הזה, שבו אין חוויה כנה של נזקקות ואובדן שליטה - האהבה פשוט אינה מתעוררת.

כשאנחנו עומדים מול הקב"ה ביראה ומרגישים שקשה לנו לעמוד מול התביעה שלו, אנחנו לא רוצים לוותר על הקשר ולהגיד לו: "אתה מפחיד, אז תהיה אתה בשלך ואנחנו בשלנו". הקשר יקר לנו ואנחנו זקוקים לו מאוד. לכן, כשאנחנו שמים לב מצד אחד כמה אנחנו תלויים בקב"ה וזקוקים לקשר איתו, ומצד שני כמה הפער בינינו עצום וכמה אנחנו רחוקים - נולדות בתוכנו תחושות של חיסרון, צימאון וגעגועים, ואנחנו

אומרים לקב"ה: "אנחנו רוצים שיהיה בינינו קשר; אמנם הפער מולך מפחיד אותנו, אבל אנחנו לא מוכנים לוותר על הקשר איתך".

וכך כותב אדמו"ר הזקן בפרק ג בתניא:

> **כשמתבונן ומעמיק מאד בגדולת ה' איך הוא ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין וכולא קמיה כלא חשיב** (שזו ההתבוננות בגדולת ה' שראינו מתחילת החוברת) - **נולדה ונתעוררה מדת יראת הרוממות במוחו ומחשבתו לירא ולהתבושש מגדולתו יתברך שאין לה סוף ותכלית ופחד ה' בלבו** (היראה והדריכות נוכח הקרבה והפער), **ושוב יתלהב לבו באהבה עזה כרשפי אש בחשיקה וחפיצה ותשוקה ונפש שוקקה לגדולת אין סוף ברוך הוא והיא כלות הנפש כדכתיב "נִכְסְפָה וְגַם כָּלְתָה נַפְשִׁי" וגו'** (תהלים פד, ג) **וכתיב "צָמְאָה נַפְשִׁי לֵאלֹהִים" וגו'** (תהלים מב, ג) **וכתיב "צָמְאָה לְךָ נַפְשִׁי" וגו'** (תהלים סג, ב).

מתוך ההכרה הכנה במרחק ובתלות שלנו בקב"ה, מתעוררים בנו הגעגועים והצימאון, ואנחנו בוחרים לשוב אליו ולא לוותר על הקשר איתו.

◆ שבירת המחיצה – כשאהבת האב מתפשטת לתוך הבן

נוכל להמחיש את כל המהלך הזה - שמתחיל בעמידה שלנו בתפילה מול הקב"ה בקושי של פרנסה ומגיע עד להתגלות האהבה - באמצעות משל ממערכת יחסים בין אבא לבן.

נצייר לעצמנו בן שאבא שלו אוהב אותו מאוד, והבן נקלע לקושי כלכלי ורוצה לבוא ולבקש מאבא שלו שיעזור לו. מצד הבן, עצם הפנייה והבקשה דורשות מאמץ לא פשוט; מכיוון שהבן מרגיש את עצמו כנפרד מאביו, כשהוא בא לבקש ממנו עזרה הוא מרגיש שהוא צריך להתאמץ ולגשר על פער שקיים ביניהם. אבל איך זה נראה מצד האב? מצד המקום הפנימי של אבא שאוהב את בנו, אין לו שום בעיה לתת, והנתינה הזו אינה דורשת ממנו שום מאמץ.

גם במערכת היחסים שבין בן לאביו, הבן נדרש לשבור מחיצה פנימית של נפרדות כדי לחשוף את מה שבאמת קורה ביניהם. וכאשר אנחנו עומדים מול הקב"ה בתפילה ובמצוות, ומסכימים לעמוד בתוך הפער הזה ולא לברוח ממנו, המחיצה הזו נשברת. וברגע שהמחיצה נשברת לגמרי ומתגלה האמת הפנימית, הכל מתהפך: הבן מרגיש מחובר כל כך לאביו וחש בעוצמה כזו את אהבת האב אליו, עד שהוא כבר לא מפחד לבוא ולבקש ממנו הכל, והוא גם מסוגל לתת לאבא שלו הכל. במדרגה הזו אנחנו כבר לא חווים את עצמנו כנפרדים, אלא מרגישים בפועל איך **האהבה של האבא התפשטה לתוך הבן**.

> סיכום: בפרק זה סיימנו את המהלך וראינו כיצד מתוך העמידה הכנה ביראה ובפער שבין האדם לקב"ה, נולדים הצימאון, החיסרון והגעגוע האמיתיים המביאים לאהבת ה'. לסיום, באמצעות משל האב והבן, הבנו שכאשר האדם מסכים לשבור את מחיצת הנפרדות ולעמוד בתביעה, מתגלה עומק הקשר והאהבה האלוקית מתפשטת בתוך הנפש פנימה.

סיכום

כדי לראות בבהירות את חידושי החסידות בכל מצוה, נסדר אותם כאן ברשימה אחת - ונראה כיצד הוויתור על אשליית השליטה שלנו העמיק והבהיר את מושגי היסוד של עבודת ה'.

המצוה	הטעות, וכיצד היא נובעת מ"בעלות יתר"	חידוש החסידות
עבודת ה'	עבודת ה' היא מאמץ מתמיד להזיז את עצמנו ולהתעלות. במחשבה כזו נשארים עסוקים באישיות שלנו, כבעלי הבית על עבודת ה' שלנו.	עיקר העבודה הוא העמידה מול הקב"ה כעבד: תשומת הלב לכך שהוא מביט עלינו ותובע מאיתנו. המאמץ להשתנות הוא טפל.
אמונה בה'	העולם קיים וגם ה' קיים בו, ואנחנו יוצרים איתו קשר. במחשבה כזו הקיום נשאר "שלנו", ואיננו חשים שאנחנו לא חיים בזכות עצמנו.	הקב"ה מהווה אותנו בכל רגע, מבחירה ומאהבה. כל קיומנו תלוי בו.
יחוד ה'	אחדות ה' היא הצהרה פילוסופית רחוקה, כך אנו יכולים להמשיך להרגיש שאנחנו קיימים לעצמנו.	"שמע": להתבונן איך הקב"ה רואה אותנו, כחלק מאחדותו. מצידו אנחנו בנים.
עבודה שבלב - תפילה	להתרומם מעל הדאגות, אך בפועל אנחנו דואגים לעצמנו וסומכים על עצמנו. הפרנסה נתפסת כפרי המאמץ שלנו, וה' נשאר עניין פילוסופי.	לעמוד לפני ה' כעבד שאין לו משלו כלום. הוא הכתובת היחידה, ואנחנו עומדים בפער שבין הידיעה הזו לבין המקום שבו אנחנו נמצאים.
יראת ה'	היראה נתפסת כפחד שמרחיק ומשתק. בשורש הטעות עומדת התפיסה שהעולם חי לעצמו - והאכפתיות של ה' טורדנית ומעיקה.	דריכות חיה ומענגת שנובעת מרגישות לנוכחותו ומקרבה אליו. החיים והמעשים שלנו יקרים לו. כל הקיום שלנו נובע מהאכפתיות שלו.
אהבת ה'	מנסים לדמיין קרבה ונעימות, במחשבה כזו אנו יכולים להישאר חשובים בעיני עצמנו.	געגוע שנולד מתוך התלות והמרחק, וההחלטה לא לוותר על הקשר.

מהי, אם כן, עבודת ה' לאור כל מה שראינו? היא כבר אינה מאבק מתיש להזיז את עצמנו ממקום למקום, אלא עמידה פשוטה וכנה מול הקב"ה, המביט עלינו ותובע מאיתנו. איננו צריכים לחכות להתלהבות כדי להתחיל: די בכך שנודה בכנות שכך היה ראוי שיהיה, גם כשהלב עדיין קר - ובכך כבר קיימנו את המצוה. אנחנו מתפללים כמי שיודעים שהקב"ה הוא הכתובת היחידה, ואיננו בורחים מהפער שבין הידיעה הזו לבין המקום שבו אנחנו נמצאים. אנחנו חיים בדריכות של מי שיודעים שחייהם ומעשיהם יקרים לבורא, ומתוך המרחק והתלות מתעורר בנו הגעגוע. וכך, דווקא כשאנחנו מוותרים על הבעלות על חיינו, אנחנו מגלים שאיננו עבדים הנאבקים לרצות את אדונם, אלא בנים שאהבת אביהם מתפשטת בהם.

"אור וחיות נפשינו ניתן לנו"

התוועדות י"ט כסלו

- עם הרב יצחק שפירא -

מוצאי כ' כסלו	שעה	קרית ספר
(יום שני בלילה)	22:00	בית כנסת נצח ישראל מסילת יוסף 32 (מאחורי הברכול)

לפרטים קו העדכונים 02.313.0687

הרב זושא דויטש 052.715.26.42

התוועדות חנה לחנוכה

עם הרב יצחק שפירא

ליל שישי
אור לכ"ד כסליו
שעה 21:30

בית שמש
רמה ד3 תלמוד בבלי 19
קומה 4 - משפחת דויטש

לפרטים קו העדכונים 02.313.0687
הרב זושא דויטש 052.715.26.42

ללמוד, להעמיק!

קונטרסים וספרים מאת הרב יצחק שפירא שליט"א

בנושאי עבודת ה', עבודת התפילה, שלום בית והעמקה במאמרי חסידות. בואו נכניס את ה' לתוך החיים שלנו

בהיר. מושכר. ונוגע בנפש

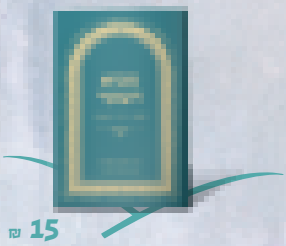
זה השער — 60 ₪ — 500 עמודים

ביאור על שער היחוד והאמונה - מצוות יחוד ה' עפ"י האר"י והרמב"ם

נהלך ברגש — 60 ₪ — 500 עמודים

אהבה ויראה ועבודת ה', עפ"י קונטרס ההתפעלות

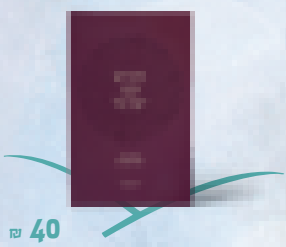
מבוא השער — 15 ₪

ביאור נקודות יסודיות בשער הייחוד והאמונה

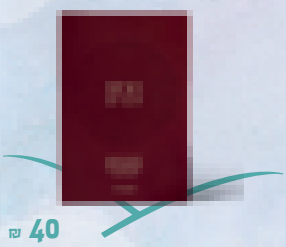
השמחה במעונו — 20 ₪

חמש דרגות של בניית קשר לאור החסידות

מקדש עמו ישראל — 40 ₪

על שלום בית וקדושת חיי הנישואין בסדר עבודה של הכנעה הבדלה והמתקה

נשיאת הפכים — 40 ₪

על קשר בין איש לאשה והשקפה ממבט של תורה על קשרים אחרים

תשובה בשמחה — 30 ₪

על קדושת הברית, השלכותיה על הנפש ועל הדרך הראויה להתמודד עם הנושא

כיבוד הורים — 20 ₪

על אופן קיום מצוות כיבוד הורים ומוראם, והשלכתם על נפש האדם

המשפחה המחנכת — 15 ₪

על חינוך ילדים במבט פנימי

להזמנות התקשרו עכשיו 058-770-1560

או כנסו לחנות האתר בכתובת www.odyosefchai.co.il

עבודת ה'. רובנו מכירים את המילים האלה מצד המאמץ: להשתפר, להתאמץ, להתעלות. אך האמת היא שהעבודה מתחילה דווקא ברגע שבו מפסיקים לעסוק בעצמנו.

המאמר שלפנינו מוביל את הקורא דרך מצוות היסוד של היהדות - אמונה, יחוד, עבודה, יראה ואהבה - לאור דברי הרמב"ם, ספר התניא ואדמו"ר האמצעי. בכל אחת מהן מתגלה פער מפתיע בין מה שנדמה לנו שהמצוה דורשת לבין מה שהיא באמת: יראה שאינה מרחיקה אלא מחיה, אהבה שנולדת מתוך געגוע, ותפילה שבה מותר - ואף נדרש - לעמוד בדיוק במקום שבו אנחנו נמצאים.

החוברת מתאימה למי שהעבודה מתישה אותו, למי שתפילתו נשמעת לו כמו דיבור אל הקיר, ולמי שמבקש לגלות שהקב"ה מחכה לו - כאן ועכשיו.